Ο Αντόνιο Νέγκρι για τη Γαλλική Εξέγερση

Του Αντόνιο Νέγκρι

Ας σκεφτούμε σχετικά με αυτό που συνέβη τις τελευταίες τρεις εβδομάδες στη Γαλλία. Μπορεί να ονομαστεί εξέγερση;

Εξαρτάται από το πώς εννοείται η λέξη εξέγερση – βέβαια, όπως και να εννοείται, κάτι τέτοιο συνέβη. Και μάλλον συνεχίζει. Και δεν το δείχνουν τόσο οι βιαιότατες συγκρούσεις που πραγματοποιούνται εδώ και δύο εβδομάδες στην παρισινή μητρόπολη. Δεν είναι τα οδοφράγματα, οι φωτιές στα αυτοκίνητα του παρισινού κέντρου που το αποδεικνύουν, κι ούτε επίσης οι jacqueries[1] εδώ κι εκεί στη Γαλλία και τα μπλόκα στους δρόμους, που εξαπλώνονται παντού. Το δείχνουν εκείνα τα δύο τρίτα των Γάλλων που επιδοκιμάζουν το γενικό κίνημα που προκάλεσε η αύξηση της τιμής των καυσίμων. Κι αυτή η επιδοκιμασία πηγαίνει πολύ πέρα από την ενδεχόμενη καταδίκη των ταραχών που συνέβησαν. Ενδιαφέρουσες σχετικά με αυτό είναι οι ενδείξεις ανυπακοής στη συμπεριφορά των πυροσβεστών και των αστυνομικών σωμάτων.

Σίγουρα αυτή τη στιγμή στη Γαλλία υπάρχει ένα πλήθος το οποίο εξεγείρεται βίαια ενάντια στη νέα αθλιότητα που προκαλούν οι νεοφιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις. Ένα πλήθος το οποίο διαμαρτύρεται για την υποβάθμιση της εργασιακής δύναμης στην επισφαλή εργασία και για τον περιορισμό της κοινωνικής ζωής μέσα στην ανεπάρκεια των δημόσιων κοινωνικών υπηρεσιών, για την απαράδεκτη φορολόγηση κάθε υπηρεσίας κοινωνικής πρόνοιας, για τις γιγάντιες περικοπές στη χρηματοδότηση των δημοτικών αρχών και τώρα, ακόμη περισσότερο, για τα αποτελέσματα (που αρχίζουν να γίνονται ορατά) του Loi Travail[2], κι ανησυχεί για τις επερχόμενες επιθέσεις στο καθεστώς της σύνταξης και τη χρηματοδότηση της εθνικής εκπαίδευσης (πανεπιστήμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση).

Υπάρχει, λοιπόν, στη Γαλλία, κάτι που εξεγείρεται βίαια ενάντια στην αθλιότητα και το οποίο συνοδεύεται από το σύνθημα "*Macron, démission!**[3]***" – μια επίθεση δηλαδή στις επιλογές του τραπεζίτη Μακρόν υπέρ των κυρίαρχων τάξεων. Τα αντικείμενα της εξέγερσης είναι ο Μακρόν και οι φόροι. Δεν είναι ένα παραδοσιακό κοινωνικό κίνημα εκείνο που δημιουργήθηκε γύρω από αυτά τα αιτήματα – δεν είναι κάτι τέτοιο τουλάχιστον στη μορφή που είχε στον εικοστό αιώνα, όπου ένα κίνημα παρουσιάζει στόχους, τους οποίους οι θεσμοί του Κράτους αποδέχονται ή αρνούνται αφού διαμεσολαβηθούν από ενδιάμεσα κοινωνικά σώματα.

Αυτό είναι ένα κίνημα του πλήθους το οποίο δεν θέλει διαμεσολαβήσεις και αποτελεί έκφραση της τεράστιας συσσωρευμένης κοινωνικής ανέχειας.

Υπάρχει κάτι που χτυπάει στο μάτι σε αυτό το κίνημα και το διαφοροποιεί από τους πιο σκληρούς αγώνες που γνώρισε η Γαλλία τα τελευταία χρόνια, παραδείγματος χάρη από τον αγώνα του 2005 στα banlieus[4]. Εκείνος ήταν ένας αγώνας που είχε το σημάδι μιας απελευθέρωσης, αυτός του 2018 έχει ένα απελπισμένο πρόσωπο.

Κι ας μη μιλήσουμε για το '68. Το '68 το φοιτητικό κίνημα βασιζόταν σε ένα continuum εργατικών αγώνων. Το '68 δέκα εκατομμύρια εργάτες βρίσκονται σε απεργία, μια χιονοθύελλα που λαμβάνει χώρα στην αιχμή της μεταπολεμικής ανάπτυξης και ανασυγκρότησης. Εδώ, σήμερα, η κατάσταση είναι κλειστή. Σε εμένα, έναν μικρό ερμηνευτή μεγάλων κινημάτων, θυμίζει περισσότερο την εξέγερση στις φυλακές παρά τη χαρά του σαμποτάζ του εργάτη-μάζα. Εν πάση περιπτώσει, πρόκειται περί ενός κινήματος τεχνητού, αντιφατικού, με χωρικές, γενεαλογικές, ταξικές διαφορετικότητες κι ό,τι άλλο μπορεί κανείς να φανταστεί. Αυτό που το ενώνει είναι η άρνηση της διαπραγμάτευσης, της συμμετοχής στις υπάρχουσες πολιτικές δομές. Αναμφίβολα είναι μια εξέγερση και προς στιγμήν δεν μπορεί να προβλεφθεί η εξέλιξή της.

Αυτό το κίνημα έχει μπροστά του μια κυβέρνηση που δεν θέλει να

υποχωρήσει, που δεν μπορεί να υποχωρήσει. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο Μακρόν κινείται σε μια κλειστή κατάσταση. Έναντι μιας οικονομικής κρίσης την οποία δεν καταφέρνει να σταματήσει πόνταρε σε μια ευρωπαϊκή ηγεμονική συμμαχία με τη Μέρκελ, πάνω σε μια «δικέφαλη» διεύθυνση της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ενοποίησης, σκοπεύοντας να ξεφορτώσει σε αυτή τη συμμαχία τα κόστη μιας αναδόμησης και μιας οριστικής γαλλικής εξόδου από την οικονομική «μειονεξία» – δύσκολα συγκρίσιμη με την ακόμη ζωντανή εθνική και αποικιακή περηφάνια. Όμως αυτή η υπόθεση διαλύθηκε, όπως και να το κάνουμε έχει πάρα πολύ εξασθενίσει. Μπαίνουμε σε οικονομική ύφεση;

Ο Μακρόν και οι δικοί του γνωρίζουν ότι είναι πολύ πιθανό. Σίγουρα γνωρίζουν ότι η Μέρκελ έκλεισε τον κύκλο της και ότι η αρχική υπόθεση μιας γενικής αναδιάταξης της μορφής-Κράτος στη Γαλλία αναχαιτίστηκε. Τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα τους κάνουν όλο και περισσότερο οι τραπεζίτες της βόρειας Ευρώπης και το κέντρο της ισορροπίας μετατίθεται σε εκείνες τις περιοχές. Για τον Μακρόν, θα μπορούσαν να υπάρχουν και υπάρχουν μερικές πιθανότητες εξόδου από το αδιέξοδο στο οποίο μπήκε. Είναι λύσεις που προτείνονται γύρω από μια αλλαγή κατεύθυνσης: παραδείγματος χάρη η επανεισαγωγή του ISF (φόρος αλληλεγγύης επί της περιουσίας) κι άρα η επαναλειτουργία του προοδευτικού φόρου στους τίτλους εισοδήματος, και η κατάργηση του CSG (Γενικευμένη Κοινωνική Συνεισφορά) που αφαιρεί χρηματικά ποσά κι από τα κατώτερα εισοδήματα …για τη βοήθεια των φτωχών (παραδείγματος χάρη 50 ευρώ σε συντάξεις των 500 ευρώ!) – εκτός φυσικά από την κατάργηση των τωρινών και μελλοντικών αυξήσεων της τιμής των καυσίμων (ειδικότερα αναμένονται αυξήσεις όλων των τιμολογίων των δημόσιων υπηρεσιών – ηλεκτρισμός, φυσικό αέριο, τηλέφωνο και πιθανόν των πανεπιστημικών διδάκτρων – από την αρχή του προσεχούς έτους).

Δεν είναι δυνατότητες που ο Μακρόν μπορεί να πραγματοποιήσει χωρίς να έρθει σε ρήξη με το μπλοκ εξουσίας που τον υποστηρίζει. Μπορούν λοιπόν να υπάρξουν δραστικές λύσεις όπως

η εγκαθίδρυση ενός *état d'urgence****[5]*** ή η διάλυση της Εθνοσυνέλευσης. Αρχίζουν να ψιθυρίζονται φωνές προς αυτή την κατεύθυνση …

Όμως το αδιέξοδο για τη δράση του Μακρόν βρίσκεται αλλού. Πράγματι, αυτός κατέστρεψε κάθε ενδιάμεσο σώμα, κάθε άμεση σχέση με τους πολίτες και του είναι πολύ δύσκολο να αποκαταστήσει οποιαδήποτε σχέση. Θα αρκούσε λοιπόν λίγο, αν όχι για να σταματήσει το κίνημα με κάποια οπορτουνιστική και δημαγωγική πρόταση, τουλάχιστον για να μετριάσει την αγανάκτηση (η οποία δεν είναι υποτιμήσιμη δύναμη): θα αρκούσε, όπως έχει λεχθεί, να επαναφέρει τον φόρο ενάντια στις μεγάλες περιουσίες και να ανακτήσει εκείνα τα τέσσερα εκατομμύρια που παραχωρήθηκαν στα αφεντικά των αφεντικών για να τα αναδιανείμει, στη θέση της επιβολής του φόρου των καυσίμων.

Όμως δεν αρμόζει σε εμάς να δίνουμε συμβουλές στον Μακρόν.

Έγκυρες πηγές επιμένουν, όπως λέγαμε, σε έναν νομικό ελιγμό: ***état d'urgence*** για το μπλοκάρισμα των αγώνων, που θα συνοδεύεται από μια «γενική φορολογική διαβούλευση όλων των εμπλεκόμενων φορέων». Αναγνωρίζεται λοιπόν ότι μόνο η δύναμη μπορεί να αναχαιτίσει τους αγώνες, κι ότι μόνο ένα άνοιγμα σε φορολογικές μεταρρυθμίσεις υπέρ του πλήθους, μπορεί να αποτρέψει την επανάληψή τους. Όμως είναι ακριβώς αυτή η λύση που είναι αδύνατη.

Μιλήσαμε ήδη για την έλλειψη κοινωνικής διαμεσολάβησης που δημιούργησε (και θέλησε) η κυβέρνηση Μακρόν. Σε αυτήν ανταποκρίνεται, in vitro, σαν σε καθρέφτη, η συμπεριφορά των «κίτρινων γιλέκων»: κι εκείνοι **αρνούνται την εκπροσώπηση και τη διαμεσολάβηση**, τη Δεξιά και την Αριστερά, ως έδαφος πάνω στο οποίο θα επιτευχθεί μια μεσολάβηση της σύγκρουσης. Το αποδεικνύουν οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα κόμματα της αντιπολίτευσης να μπουν σε αυτό το παιχνίδι.

Η Δεξιά, ως γνωστόν, ισχυρίζεται ότι έχει ισχυρή παρουσία σε αυτό το κίνημα. Όμως αυτό μπορεί να είναι αλήθεια σχετικά με

μερικές εξτρεμιστικές φράξιες, είναι λιγότερο αλήθεια σχετικά με το μεγάλο κόμμα της Λε Πεν. Και από τα Αριστερά γίνεται προσπάθεια να προσεγγιστεί το κίνημα, δυστυχώς όμως με τους παλιούς όρους της εργαλειοποίησης. Και στη Γαλλία είναι ζωντανή η ηλίθια φαντασία ότι είναι δυνατόν να "χρησιμοποιηθούν" κινήματα αυτού του είδους, χρησιμοποιώντας τα στον αγώνα ενάντια σε μια κυβέρνηση της Δεξιάς. Είναι το ασταμάτητο όνειρο της μεταχείρισης του παπα-Γκαπόν![6] Όμως αυτό δεν συνέβη ποτέ στην ιστορία του εργατικού κινήματος, ή μάλλον, όταν συνέβη, ήταν επειδή η μάχιμη οργάνωση της εργατικής τάξης είχε περιβάλλει το αυθόρμητο και το είχε μεταμορφώσει σε οργάνωση. Είναι μήπως αυτή η περίπτωση σήμερα;

Όταν είναι μόνο μικρές ομάδες της Αριστεράς που οργανώνονται στις μητροπολιτικές συγκρούσεις κι όταν η CGT[7], απολύτως ξένη προς αυτά τα κινήματα, παθητικά επιμένει σε μια αύξηση του μισθού;

Τελευταία σκέψη σχετικά με αυτά: σε αυτή την κατάσταση είναι δυνατή η γέννηση ενός κινήματος όπως των Πέντε Αστέρων; Είναι δυνατή, είναι μάλλον πιθανό ότι θα γίνονται ήδη προσπάθειες προς αυτήν την κατεύθυνση – αυτό δεν σημαίνει και ότι θα πετύχουν. Όμως γι' αυτό θα έχουμε χρόνο για να μιλήσουμε. Κάθε λύση είναι δύσκολη εκεί που (όπως στο εργαστήριο-Ιταλία) η Δεξιά και η Αριστερά έγιναν κομμάτια γύρω από έναν "εξτρεμισμό του κέντρου" μεταμφιεσμένο με λίγο πολύ τεχνοκρατικούς ή «φιλανθρωπικούς» όρους.

Άρα λοιπόν; Ας περιμένουμε να δούμε τι θα συμβεί. Αν θα υπάρξει ένα τέταρτο Σάββατο αγώνων από τα "κίτρινα γιλέκα". Είναι όμως ξεκάθαρο ότι ο αναστοχασμός πρέπει να προχωρήσει.

Επιτρέψτε μου μια αφελή ερώτηση: πώς μπορεί ένα πλήθος, το οποίο αποκτάει τον χαρακτήρα του μέσα σε εξεγερτικά κινήματα, να αποτρέψει μια δεξιά έκβαση και να μεταμορφωθεί σε τάξη, σε δύναμη μετασχηματισμού των κοινωνικών σχέσεων; Μια πρώτη σκέψη: αν δεν μεταμορφωθεί σε οργάνωση, αυτό το κίνημα θα εξουδετερωθεί από το πολιτικό σύστημα, θα αποδυναμωθεί.

Το ίδιο ισχύει για την αναγωγή του στη Δεξιά ή ακόμη και στην Αριστερά: είναι μόνο στην *ανεξαρτησία* του που αυτό το πλήθος μπορεί να λειτουργήσει. Και λοιπόν μια δεύτερη σκέψη: όταν λέμε οργάνωση δεν εννοούμε κομματική οργάνωση – σαν μόνο το κομματικό Κράτος να μπορούσε να δώσει οργάνωση στο πλήθος. Ένα αυτόνομο πλήθος μπορεί να λειτουργήσει ως *αντί-εξουσία* άρα δηλαδή ως ισχυρή και μακράς διάρκειας προοπτική με στόχο να εξαναγκάζει την "κυβέρνηση του κεφαλαίου" ώστε να παραχωρεί νέους χώρους και νέους πόρους για την κοινωνική ευημερία. Η οργανωτική δομή που προβλέπεται από τον δημοκρατικό-αμερικανικό "καταστατικό χάρτη των κομμάτων", δύσκολα τώρα πια αντιστέκεται στην ενσωμάτωσή της στις νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Κι αν, από την άλλη, δεν υπάρχει πια η δυνατότητα να οδηγηθεί το πλήθος στην εξουσία, υπάρχει παρ΄όλα αυτά η δυνατότητα να κρατηθεί συστηματικά ανοικτό ένα εξεγερτικό κίνημα.

Κάποτε αυτή η κατάσταση ονομαζόταν "δυαδική εξουσία": *εξουσία εναντίον εξουσίας*. Τα γαλλικά γεγονότα δείχνουν ένα μόνο πράγμα: ότι δεν είναι πια δυνατό το κλείσιμο αυτής της σχέσης, ότι η κατάσταση της "δυαδικής εξουσίας" θα σταθεί όρθια, θα είναι για μακρύ χρονικό διάστημα παρούσα κατά ρητό, σαφή τρόπο, όπως συμβαίνει σήμερα, ή με υπολανθάνοντα τρόπο. Η δράση λοιπόν των αγωνιστών θα πρέπει να επικεντρωθεί στην κατασκευή νέων μορφών αλληλεγγύης γύρω από νέα αντικείμενα που θα τροφοδοτούν την "αντί – εξουσία". Έτσι μόνο μπορεί το πλήθος να γίνει τάξη.

Προϊστορία

Τι συμβαίνει στη Γαλλία; Υπάρχει μια εξέγερση ενός παράξενου λαού ο οποίος σε ένα πρώτο Σάββατο (17 Νοεμβρίου) μπλόκαρε τις διασταυρώσεις και τους κόμβους της γαλλικής διοικητικής περιφέρειας, τις εισόδους των αυτοκινητοδρόμων, και η οποία εμφανίζεται το δεύτερο Σάββατο (24 Νοεμβρίου), αρκετά μαχητική, στα παρισινά Ηλύσια Πεδία, στήνοντας οδοφράγματα και ζητώντας να συναντήσει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Σε ένα τρίτο Σάββατο (1 Δεκεμβρίου) οι διαδηλωτές επιτίθενται στις

πλούσιες συνοικίες της μητρόπολης, συγκρουόμενοι με μανία με την αστυνομία, αδειάζοντας μπουτίκ και ρεστοράν …Είναι κάτι σοβαρό; Από πού έρχεται; Γιατί ο Μακρόν δεν καταφέρνει να κλείσει αυτό το ζήτημα το οποίο εξαπλώνεται όλο και περισσότερο από Σάββατο σε Σάββατο; Θα υπάρξει ένα τέταρτο Σάββατο;

Τα «κίτρινα γιλέκα» ξεκίνησαν απαντώντας με ένα εκατομμύριο υπογραφές σε ένα κάλεσμα για δραστηριοποίηση ενάντια στην αύξηση της τιμής των καυσίμων, που προβλήθηκε μέσω των κοινωνικών δικτύων. Στο εκατομμύριο των υπογραφών ακολούθησαν 250.000 άτομα τα οποία φόρεσαν τα κίτρινα γιλέκα, το πρώτο Σάββατο του αγώνα.

Πρόκειται περί ενός πλήθους εν κινήσει: είναι υποκείμενα που συνδέονται οριζόντια, προέρχονται κυρίως από τους λιγότερο εκσυγχρονισμένους τομείς της χώρας, από τις περιαστικές ζώνες ή από το ευρύ γεωγραφικό (και οικονομικά περιφερειακό) κέντρο της Γαλλίας. Πρόκειται για την εκπτωχευμένη μεσαία τάξη, η οποία συνδέεται με παραδοσιακές παραγωγικές οργανώσεις, προσφάτως δυναμιτισμένες από τις νεοφιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις και οι οποίες λοιπόν είναι λιγότερο ικανές να παράγουν αξία όπως εκείνες των αστικών υπηρεσιών ή της “γνωσιακής” παραγωγής.

Έχει λεχθεί ότι η κινητοποίηση ξεκίνησε από τη διεκδίκηση μείωσης της τιμής των καυσίμων που επέβαλε προσφάτως ο Μακρόν και υποκριτικά συνδέθηκε με την αναγκαία κατανάλωση για να αντιμετωπιστεί η κλιματική αλλαγή. Εκείνη η διεκδίκηση αμέσως διευρύνθηκε στην απαίτηση μιας γενικότερης μείωσης των φόρων που αφορούν την εργασία και την κυκλοφορία, στην απαίτηση της αύξησης της αγοραστικής δύναμης απέναντι στην αύξηση του κόστους της ζωής, σε μια διαμαρτυρία ενάντια στην φορολογική αδικία και ειδικότερα ενάντια στον περιορισμό εκ μέρους του Μακρόν της φορολόγησης του μεγάλου πλούτου. “Μακρόν τραπεζίτη, Μακρόν παραιτήσου”.

Εκπτωχευμένη μεσαία τάξη, άρα, περιφερειακή σε σχέση με την

μητρόπολη, που ζει στην κεντρική Γαλλία, στους μεγάλους της χώρους και τις μικρές πόλεις. Κόσμος που αφήνει στο Κράτος τα δύο τρίτα του μισθού, ανάμεσα στο δάνειο για το σπίτι, τους άμεσους φόρους, τα έξοδα στις δημόσιες υπηρεσίες και … την τιμή των καυσίμων. Γιατί το αυτοκίνητο είναι το βασικό μέσο εργασίας για να πάει κάποιος στη δουλειά, σε μια περιοχή όπου τα δημόσια μέσα επικοινωνίας είναι ανεπαρκή ή για να εργαστεί κανείς σε υπηρεσίες υψηλής κινητικότητας (τεχνίτες, νοσοκόμοι, εργαζόμενοι στις μεταφορές κλπ).

Η κυβέρνηση όχι μόνο σου βάζει φόρους στο "μέσο της δουλειάς" αλλά σε καθιστά όμηρο λέγοντάς μας ότι πρόκειται για την πληρωμή ενός κοινωνικού χρέους: την προστασία της ζωής έναντι της οικολογικής αλλαγής. Η απάντηση: "ο Μακρόν μας μιλάει για το τέλος του κόσμου, το δικό μας πρόβλημα είναι το τέλος του μήνα". Θα αρκέσει το πάγωμα των φορολογικών μέτρων, ανάμεσα στα οποία είναι ο φόρος στα καύσιμα, που αναγγέλθηκε αυτό το απόγευμα από τον πρωθυπουργό Édouard Philippe να σβήσει αυτό το αναμμένο φιτίλι και να σταματήσει τη φωτιά;

Είναι ενδιαφέρον να αναλύσουμε το κίνημα…Ένα κίνημα λοιπόν "χωρίς κεφαλή" (το λένε οι αντίπαλοι), δηλαδή χωρίς διευθύνοντες, το οποίο δηλώνει "ούτε της Δεξιάς ούτε της Αριστεράς" που βρίσκεται σε πόλεμο με την πολιτική αντιπροσώπευση την οποία θεωρεί διεαυτήν διεφθαρμένη, και κυρίως αυτοπροσδιορίζεται ως "αντι-Μακρόν". Περίεργη μεταστροφή μεγάλων λαϊκών στρωμάτων τα οποία, μέσα σε λίγο χρονικό διάστημα, πέρασαν από τη λαϊκιστική και κεντρώα εκλογή του Μακρόν (η οποία κατάφερε να αδειάσει τα κόμματα και τις αντίθετες ιδεολογίες) σε συμμετρική διαμαρτυρία απέναντί του – φαινόμενο "καθρέφτης" του λαϊκισμού.

Δεξιές διεισδύσεις; Είναι πιθανό. Πρέπει πάντα να θυμόμαστε ότι ανάλογα κινήματα στη Γαλλία είχαν τη δική τους άνοιξη στη Δεξιά, όπως παραδείγματος χάρη ο πουζαντισμός στη δεκαετία του '50. Δεν πρέπει όμως να υπερβάλλουμε – αν και είναι βέβαιο ότι εξτρεμιστικές ομάδες της Δεξιάς κινούνται με ευχέρεια στις διαδηλώσεις. Επαφές με την Αριστερά; Όχι σαφείς μέχρι στιγμής…

Παρ’όλα αυτά, δεν φαίνεται, αυτή τη στιγμή, ικανή καμία αριστερή πρωτοβουλία να συνδεθεί και/ή να διευθύνει το κίνημα. Είναι ανώφελο να επαναλάβουμε ότι στη Γαλλία το κίνημα ενάντια στους φόρους είχε πάντα περισσότερο δεξιά παρά αριστερά χαρακτηριστικά: δεν είναι αυτό το πρόβλημα. Είναι περισσότερο ότι το γενικό ras-le-bol[8] που εκδηλώθηκε από αυτό το κίνημα κι από την εν δυνάμει σύγκλιση των αγώνων – ενάντια στους φόρους, αλλά και γύρω από την νοσοκομειακή πρόνοια, στο ζήτημα των συντάξεων: όλα ανοιχτά προβλήματα – που αρχίζει να σχηματίζεται, συνταράσσει τη χώρα από τα κάτω προς τα πάνω (ανάμεσα στο 60 και το 80% του πληθυσμού είναι ευνοϊκό απέναντι στα «κίτρινα γιλέκα»).

Ας έχουμε κατά νου ότι η σύγκλιση των αγώνων ήταν πλατύ αίτημα το οποίο προσπάθησαν να πετύχουν τα συνδικάτα στις δύο μακρές περιόδους αγώνα, πρώτα σχετικά με τον Loi Travail και κατόπιν γύρω από το ζήτημα των σιδηροδρομικών. Δεν επιτεύχθηκε. Θα γίνει τώρα από τη Δεξιά; Δεν πιστεύω ότι αυτό είναι τώρα το πρόβλημα. Η απάντηση θα αρχίσει να φαίνεται μετά το “τέταρτο Σάββατο”.

Σημειώσεις:

[1] [ΣτΜ]: Αγροτικές εξεγέρσεις

[2] [ΣτΜ]: Νόμος για τα εργασιακά

[3] [ΣτΜ]: Μακρόν, παραιτήσου!

[4] [ΣτΜ]: Γαλλικά προάστια

[5] [ΣτΜ]: Κατάσταση έκτακτης ανάγκης

[6] [ΣτΜ]: Ιερέας της Ορθόδοξης εκκλησίας στην τσαρική Ρωσία των αρχών του 20^{ου} αιώνα ο οποίος υπήρξε λαοφιλής και αντιφατικός ηγέτης του εργατικού κινήματος (είχε ιδρύσει την

«Οργάνωση των ρώσων εργοστασιακών εργατών της Πετρούπολης») του οποίου η δράση συνέβαλε, άθελά του, στην επανάσταση του 1905. Αποδείχτηκε ότι είχε σχέσεις με την τσαρική μυστική αστυνομία Οχράνα και εκτελέστηκε από σοσιαλεπαναστάτες.

[7] [ΣτΜ]: Γαλλική Συνομοσπονδία Εργασίας

[8] [ΣτΜ]: Ως εδώ και μη παρέκει

Πηγή: L'INSURREZIONE FRANCESE

Μετάφραση: **Νίκος Χριστόπουλος**

Κίτρινα Γιλέκα: Μπορεί η Μεσαία Τάξη να είναι Επαναστατική;

*Κείμενο των **Lundimatin** προς μία ψύχραιμη υπεράσπιση των Κίτρινων Γιλέκων. Η Lundimatin είναι μία ριζοσπαστική ομάδα με έδρα το Παρίσι, η οποία από το 2014 κατέχει τη θέση της στον χώρο της Γαλλικής διανόησης και της ανατρεπτικής σκέψης. Οι ίδιοι βρέθηκαν καλεσμένοι της Βαβυλωνίας τον περασμένο Μάη στο B-FEST 7 σε μία εκδήλωση με θέμα τα σύγχρονα κινήματα & εξεγέρσεις: Μάιος '68, Δεκέμβρης '08, ZAD.*

Το κείμενο δημοσιεύθηκε στο τεύχος 168 του ηλεκτρονικού περιοδικού Lundi matin στις 3 Δεκεμβρίου 2018 με τίτλο «Gilets Jaunes: La Classe Moyenne Peut-Elle Être Révolutionnaire?»

Μετάφραση: Χρήστος Καραγιαννάκης, μεταπτυχιακός φοιτητής

φιλοσοφίας ΕΚΠΑ

«Με τα κίτρινα γιλέκα, η μεσαία τάξη κάνει μια εκθαμβωτική είσοδο στην πολιτική σκηνή»

Στο κίνημα των κίτρινων γιλέκων έχουμε να κάνουμε με τη μεσαία τάξη. Όχι με κανονικούς, «πολιτικοποιημένους» ανθρώπους (επιμένουμε στα εισαγωγικά), αλλά με κανονικούς ανθρώπους, τελεία και παύλα.

Ποιο είναι, λοιπόν, το πρόβλημα της μεσαίας τάξης από μια επαναστατική οπτική ματιά; Έχει το μειονέκτημα ότι δεν ενσαρκώνει κάποια συγκεκριμένη καταπίεση, απ' την οποία θα έλειπε μόνο ένα είδος επαναστατικότητας για να τη συμπληρώσει. Παράλληλα, οι προλετάριοι και οι παρίες, απ' την οπτική γωνία των επαναστατών, αν και δεν βρίσκονται πάντα στη σωστή μεριά βρίσκονται συνήθως στην *ασφαλή* μεριά. Ο επαναστάτης στέκεται κατευθείαν αλληλέγγυος με τον προλετάριο, τον φτωχό, τον κοινωνικά αποκλεισμένο, τον στιγματισμένο. Κι αν ο λόγος του δεν είναι πολύ καθαρός, τουλάχιστον είναι η κατάστασή του.

Η μεσαία τάξη είναι η κατεξοχήν **μη-τάξη**, αυτή από μόνη της αρκεί για να καταρρίψει κάθε κυρίαρχο λόγο περί τάξεων. Προσθέτει στη σύγχυση του ήδη υπάρχοντος λόγου τη δικιά της μπερδεμένη κατάσταση. Πάραυτα, με τα κίτρινα γιλέκα, η μεσαία τάξη κάνει μια εκθαμβωτική είσοδο στην πολιτική σκηνή.

Το κίνημα αυτό φαίνεται να λαμβάνει υπ'όψιν του όλα τα κεκτημένα των προηγούμενων αγώνων. Από στρατηγική άποψη, θέλει να είναι αυτόνομο, χωρίς να αναθέτει σε κόμματα ή σε συνδικάτα. Από άποψη κινήσεων, επιλέγει την έκρηξη, αρνείται τους τόπους που του επιβάλλουν και υιοθετεί βίαιες κινήσεις. Από πολιτική άποψη, δεν είναι τίποτα, τίποτα, παρά άρνηση. Δεν έχει προβάλλει ακόμα έναν ενιαίο λόγο. Δεν έχει ακόμα κάποιον χώρο οργάνωσης, εκτός απ' τα κοινωνικά δίκτυα. Προς το παρόν, αυτή η μεγάλη μάζα ανθρώπων που δρουν δεν έχουν συζητήσει πολιτικά παρά μόνο μ' έναν ανεπίσημο τρόπο, κατά τη διάρκεια

της δράσης, στα οδοφράγματα, γύρω από μια φωτιά. Παρ' όλα αυτά, το κίνημα στην πραγματικότητα επιβεβαιώνει ένα πράγμα: την αποφασιστικότητά του, τον απατρονάριστο και μη-ελέγξιμο χαρακτήρα του. Από τον ερχομό της 24ης Νοεμβρίου στο Παρίσι, το κίνημα μιλά ήδη για επανάσταση.

Τα κίτρινα γιλέκα, είναι αυτό το σχεδόν ακατανόητο απ' την επαναστατική πλευρά πράγμα, είναι η μεσαία τάξη, το αιώνια ευερέθιστο κομμάτι της κοινωνίας.

Φυσικά κάποιοι μιλούν για προλεταριοποίηση, λέγοντας ότι πρόκειται για την κατώτερη μεσαία τάξη. Αλλά το σημαντικό δεν είναι αυτό. Το σημαντικό είναι να μπορούμε να κατανοήσουμε ότι η επανάσταση δεν έρχεται για να κολακέψει κανέναν, ούτε έρχεται ανταποκρινόμενη στα θεωρητικά μας σχήματα. Η επανάσταση φέρνει τα πάνω κάτω πάντα, αλλιώς δεν είναι επανάσταση.

Ορίστε λοιπόν, τα κίτρινα γιλέκα φέρνουνε τα πάνω κάτω στους παρατηρητές τους, στις προβολές των «προχωρημένων» ανθρώπων, των «πολιτικά συνειδητοποιημένων». Δεν είναι θέμα προκαταλήψεων, αλλά είναι θέμα ηθικής απόστασης. Δεν μπορούμε να το θέσουμε διαφορετικά: θέλουμε την επανάσταση, αλλά δεν θέλουμε να ξεκινήσει από 'κει. Μέχρι σήμερα, περιμέναμε να επαναστατήσουν κάποιες συγκεκριμένες γειτονιές. Αν πιστεύαμε έστω και λίγο στην εξέγερση ενάντια στον εργασιακό νόμο, ποντάραμε στους εργαζόμενους στον σιδηρόδρομο. Αλλά εδώ που συμβαίνει, δεν μπορούμε να το πιστέψουμε.

Στην πραγματικότητα, η κατάσταση είναι πολύ πιο ανοιχτή απ' ότι φαίνεται και αυτό δικαιολογεί το ότι πιστεύουμε σ' αυτήν, ακόμα κι αν τίποτα δεν μπορεί να επιβεβαιώσει ότι αυτό το επαναστατικό έμβρυο που περιέχει, θα εκκολαφθεί και θα νικήσει.

Κατ' αρχάς, πρέπει να θυμόμαστε ότι ένα κίνημα εξαρτάται απ' τις δυνάμεις που θα εμπλακούν ή όχι στη μάχη. **Αν οι επαναστάτες απομακρυνθούν και φυλαχθούν απ' την μπερδεμένη**

κατάσταση, η δύναμη του κινήματος κάμπτεται. Αν υποθέσουμε ότι αυτό το κίνημα θα κερδίσει κι άλλη δυναμική, θα παραμείνει μπερδεμένο, είτε είναι λιγότερο είτε περισσότερο αντιδραστικό.

Επίσης, πρέπει να πάρουμε στα σοβαρά αυτό που συμβαίνει. Πώς φτάνεις σε μια κατάσταση όπου οι άνθρωποι που είναι προγραμματισμένοι να μην αντιδρούν και στην καλύτερη των περιπτώσεων να στοχεύουν σε μια αστεία ανατροπή, να είναι αυτοί που επαναστατούν πραγματικά;

Ακόμα κι αν δεν πρέπει να αποκλείσουμε την πιθανότητα αυτή η προσπάθεια να επιφέρει κάτι χειρότερο, πρέπει να αναστείλουμε τον διαχωρισμό **Δεξιά/Αριστερά**, η οποία εδώ δεν μας επιτρέπει να κατανοήσουμε αυτό που συμβαίνει.

Τι εκφράζουν τα κίτρινα γιλέκα; Την αίσθηση του οικονομικού στραγγαλισμού. Αμέσως, αντιδρούμε και λέμε: «Δηλαδή αυτοί οι άνθρωποι σκέφτονται μόνο την τσέπη τους;». Έτσι απογοητευόμαστε: «Δηλαδή τι; Το προϊόν του κυρίαρχου τρόπου ζωής είναι μπροστά στα μάτια μας (το τέλος του κόσμου) κι αυτοί ξεσηκώνονται για ένα θέμα φορολογίας;».

Οι κοινωνικές συνθήκες είναι πολιτικές συνθήκες, η κοινωνιολογία είναι η στρωματοποιημένη πολιτική. Κάθε κατάσταση αντιστοιχεί σε μια σχέση με το χρήμα, την οποία πρέπει να γνωρίζουμε. Οι πλούσιοι αστειεύονται με το χρήμα, δεν αποτελεί ποτέ ένα πρόβλημα γι' αυτούς. Ο πλούσιος είναι αυτός που είναι πολύ πλούσιος για να σκεφτεί το χρήμα. Θα μπορούσαμε να πούμε: αυτός είναι το χρήμα. Ο επαναστάτης, επίσης, δεν σκέφτεται το χρήμα, αλλά το κάνει επειδή δεν ξεχνάει ότι δεν αποτελεί παρά μια καθαρή σύμβαση. Γνωρίζει ότι οτιδήποτε σχετίζεται με το χρήμα προκαλεί μια σαγήνη. Γι' αυτόν, το χρήμα ανυψώνει μια συγκεκριμένη θρησκευτική πρακτική που έχει σαν απόλυτο στόχο των ισοπέδωση των πάντων.

Έτσι, για τελείως διαφορετικούς λόγους, ο πλούσιος και ο επαναστάτης έχουν την ίδια μη-ανησυχία για το χρήμα. Αντιστρόφως, το να είσαι φτωχός, είναι όταν η ανησυχία για το

χρήμα είναι έσχατη, η μέγιστη δυνατή, σε σημείο που η πλήρης παραίτηση φαίνεται να μπορεί να την αντισταθμίσει και σχεδόν να μας κάνει να την ξεχάσουμε, κάνοντας τη στέρηση μια φυσιολογική κατάσταση. Η κατάσταση της φτώχειας επιβάλλεται σχεδόν μοιραία. Για μια σειρά λόγων ή ακόμα και παράλογων κινδύνων, το να είσαι φτωχός, είναι πάντα με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, το να είσαι στο στάδιο της αποδοχής- γιατί απ' τη στιγμή που δρας διαφορετικά, σταματάς να είσαι φτωχός. Απ' τη στιγμή που μαστορεύουμε, κάνουμε λαθρεμπόριο, κάνουμε ό,τι μπορούμε για να πάψουμε να ταυτιζόμαστε μ' αυτήν την κατάσταση, το πετυχαίνουμε, είτε με νόμιμα μέσα είτε όχι. Ο φτωχός, είναι αυτός που δεν γίνεται ένας «ληστής», μεταξύ άλλων.

Γενικά μιλώντας, το να «σπας» τη φτώχεια, σημαίνει πρώτα απ' όλα να «σπας» τη μοιρολατρία. Η μεσαία τάξη, συχνά υπό τη μορφή ενός οικογενειακού success story, κρατά αυτή την κατάσταση ως ανάμνηση της νίκης επί της φτώχειας. Στην πραγματικότητα,, η ανάμνηση αυτή την στοιχειώνει περισσότερο σαν ένα τραύμα· το τραύμα της πραγματικής, αποθηκευμένης στη μνήμη δυνατότητας της υποχώρησης της φτώχειας.

Η ανησυχία για το χρήμα είναι μόνιμη και διογκώνεται όσο περισσότερο έχουμε πρόσβαση σ' αυτό. Ανήκεις στη μεσαία τάξη όταν κερδίζεις αρκετά χρήματα ώστε, συνειδητά ή μη, να σκέφτεσαι μόνο αυτό. Για τον άνθρωπο της μεσαίας τάξης, αυτή είναι η κατάσταση που του αξίζει. Αυτή η κατάσταση απαιτεί μια σειρά κοινωνικών επιτευγμάτων χωρίς τα οποία υποχωρεί: η δουλειά, η σεβαστή δουλειά, τα παιδιά, το σπίτι, η άνεση, η καλή εικόνα, η απόκτηση ενός αριθμού τεχνολογιών και αντικειμένων, οι διακοπές και φυσικά τα αμάξια.

Με όρους κοινωνικής ψυχολογίας, όταν βρίσκεσαι στη μεσαία τάξη, δεν βρίσκεσαι στη χαλαρή μεριά η οποία έχει ξεπεράσει τη φτώχεια: βρίσκεσαι, κυριολεκτικά, χωμένος ανάμεσα στον ανέφικτο στόχο να γίνεις πολύ πλούσιος ώστε να μη σκέφτεσαι το χρήμα και στη μόνιμη πραγματικότητα του κινδύνου της κοινωνικής υποβάθμισης. Δεσμεύεσαι απ' το οικονομικό στοιχείο,

ζεις με βάση το κέρδος και κάνεις πράγματα που θες ή σκέφτεσαι αυτά που θα ήθελες να κάνεις. Ίσως να μην υπάρχει άλλη κοινωνική θέση όπου να ξέρουμε τόσο καλά τι είναι το χρήμα.

Τι είναι το χρήμα; Είναι μια καθαρή σύμβαση αλλά αυτό δίνει ζωή στον κόσμο και η μεσαία τάξη είναι το κέντρο αυτού του κόσμου. Όταν πατάμε και με τα δύο πόδια στη γη, το χρήμα δεν είναι μόνο μια σύμβαση, αλλά είναι μια καταναγκαστική δύναμη.

Λοιπόν, αυτό το συναίσθημα κρύβεται πίσω απ' τη γέννηση των κίτρινων γιλέκων. Οι οικονομικοί εξαναγκασμοί είναι σημαντικοί. Βιώνονται σαν μία δύναμη που σε υποχρεώνει για κάποια πράγματα και απαγορεύει κάποια άλλα.

Τα λεφτά είναι μια σταθερή οδύνη. Τα λεφτά κερδίζονται με οδύνη.

Είναι ο κόμπος στο στομάχι όταν ανοίγεις το γραμματοκιβώτιο, αυτό που δεν προσεγγίζεται και γίνεται μια εμμονή, όλα αυτά που δεν μπορούμε να αγοράσουμε, όλα αυτά που έχουμε και δεν μας γεμίζουν ποτέ, το προσδοκώμενο τέλος του μήνα, το σύνολο των λογαριασμών, το αίσθημα του στραγγαλισμού που μπορούμε να επιλέξουμε να αγνοούμε αλλά δεν εξαφανίζεται ποτέ πλήρως, το οποίο είναι πάντα εδώ και βασιλεύει.

Θεωρούμε συνήθως ότι αυτό για το οποίο αξίζει να επαναστατήσουμε είναι η καθαρή αδικία, το να μην μπορείς να ζήσεις μια «κανονική ζωή». Μα αυτό για το οποίο αξίζει εξίσου να επαναστατήσουμε είναι η ίδια η κανονικότητα, ο τρόπος με τον οποίο πληρώνουμε τη «χαρά» και την «ευκαιρία» να ζήσουμε μια κανονική ζωή.

Κατά συνέπεια, η στιγμή κατά την οποία η μεσαία τάξη δηλώνει ότι αυτή η κυβερνητική απόφαση είναι η σταγόνα που ξεχείλισε το ποτήρι και δρα ανάλογα, είναι η στιγμή που επιβεβαιώνεται η κοινωνική αλήθεια που όλοι βιώνουν: οι οικονομικοί εξαναγκασμοί είναι πολιτικοί εξαναγκασμοί. Όταν πατάμε και με τα δύο πόδια στη γη, όταν το καθήκον μας είναι να σκεφτούμε όπως κάθε άλλος άνθρωπος, όταν δεν υπάρχει λόγος να σκεφτούμε

ότι υπάρχει κάτι άλλο πέρα απ' τον κόσμο του χρήματος, τότε ένας φόρος, μία μη-αναπροσαρμογή του μισθού, κάθε διάταγμα που αφορά την οικονομία βιώνεται ευθέως ως μία δύναμη που ασκείται, ως μία ύβρις.

Αυτό μπορεί σε οποιαδήποτε στιγμή να εξελιχθεί σε εξέγερση. Δεν έχει νόημα να αναρωτιόμαστε γιατί αυτή η συγκεκριμένη σταγόνα ανάμεσα σε τόσες άλλες. Φαίνεται ότι αυτή η σταγόνα προσφέρει την ιδανική ευκαιρία.

Αυτά είναι τα μόνα λόγια που μπορούμε να προσδώσουμε στο κίνημα των κίτρινων γιλέκων: κάθε οικονομικός εξαναγκασμός είναι ένας πολιτικός εξαναγκασμός.

Ό,τι προσθέτουμε μετά απ' αυτό είναι μια γενίκευση. Η οικονομία από μόνη της είναι ένας καθαρός πολιτικός εξαναγκασμός. Και μιας και τα πάντα τριγύρω μας φορούν τον μανδύα της οικονομίας, πρέπει να αντικρίσουμε την οικονομία ως αυτό που είναι: **ένα ολοκληρωτικό καθεστώς.**

Αυτό που προσθέτουμε είναι ότι ο γενικός εξαναγκασμός, ο εξαναγκασμός των εξαναγκασμών, είναι η εργασία. Η δουλειά δεν είναι ένας τρόπος ζωής, ούτε καν ένας τρόπος επιβίωσης. Δεν έχει να κάνει με το τι σου αρέσει ή δεν σου αρέσει να κάνεις στη ζωή σου. Και ακόμα κ' αν αγαπάτε αυτό που κάνετε για δουλειά, θα δείτε σχετικά γρήγορα ότι αυτό που αγαπάτε σ' αυτήν σύντομα θα το καταστρέψει η ίδια.

Η οικονομική καταπίεση σηματοδοτεί ότι πρέπει να προσδώσουμε έναν καθαρά πολιτικό προσδιορισμό στην εργασία. Το να εργάζεσαι σημαίνει να συνεργάζεσαι με τη μηχανή, την οικονομική μηχανή που καταστρέφει τα πάντα, που σήμερα απειλεί επισήμως τον άνθρωπο και τη ζωή. Δεν είναι κάτι άλλο. Είναι το σημείο όπου το τέλος του κόσμου και το τέλος του μήνα, όπως θα έλεγαν κάποιοι άλλοι, είναι ένα και το αυτό. Εργασία είναι η εργασία για το τέλος του κόσμου.

Ο Μακρόν προσπαθεί να απαντήσει και στις δύο ερωτήσεις και γνωρίζουμε με ποιον τρόπο. Εμείς λέμε ότι ο μόνος τρόπος για

να απαντήσεις, ο απελευθερωτικός τρόπος, είναι να αρνηθείς να εργαστείς. Όχι μόνο η απεργία αλλά να πάρεις την απόφαση να πηδήξεις απ' το πλοίο πριν βυθιστείς μαζί του. Σ' αυτήν την ιστορία, οι ποντικοί δεν είναι αυτοί που εγκαταλείπουν το πλοίο αλλά αυτοί που μένουν. Αυτοί που συνεχίζουν να λένε στον κόσμο ότι θα φύγουν, ότι θα βρουν λύσεις, συνεχίζοντας την ίδια χαζή, καταστροφική, εξευτελιστική ζωή.

Η εργασία είναι ένας κοινωνικά κατασκευασμένος εθισμός. Αν ο καπιταλισμός μολύνει, είναι γιατί πρώτα απ' όλα δηλητηριάζει εμάς. Είτε έχουμε μια δουλειά και δηλητηριαζόμαστε εθελοντικά (και εμείς οι ίδιοι και ο πλανήτης), δεν ξέρουμε καν πως να σταματήσουμε και δουλεύουμε παντού στις μετακινήσεις μας, στο σπίτι, παντού. Είτε δεν έχουμε δουλειά και ψάχνουμε μία γιατί μας λείπει.

Τσιγάρο, αλκοόλ, τζόγος: είναι γνωστό, το κράτος τρέφεται απ' τους εθισμούς μας, δεν μπορούμε να πιστέψουμε ότι έχει το παραμικρό ενδιαφέρον στο να λήξει αυτή η κατάσταση. Και γι' αυτό οι άνθρωποι (με το δίκιο τους) μπορούν να λένε ότι το κράτος φορολογεί και τρέφεται απ' την εργασία μας. Είναι αλήθεια, το κράτος τρέφεται και απ' τον εθισμό μας στην εργασία. Αλλά πέρα απ' αυτές τις δευτερεύουσες σκέψεις, αυτοί που μας κυβερνούν έχουν έναν ξεκάθαρο στόχο: να κρατήσουν τους ανθρώπους εντός των ορίων των υπαρχουσών δομών. Να κάνουν τους ανθρώπους όλο και πιο πολύ να εξαρτώνται απ' την εργασία και την οικονομία.

Κυριολεκτικά και πολιτικά: να κάνουν τους ανθρώπους όλο και πιο εξαρτημένους.

Το κίνημα των κίτρινων γιλέκων, αν θέλει να ρίξει την κυβέρνηση έχοντας μια προοπτική από πίσω του, πρέπει να αυτοπροσδιοριστεί σαν ένα κίνημα καταστροφής της οικονομικής εξάρτησης. Όμως, όλοι ζούμε δηλητηριασμένοι. Αυτό που συνεπάγεται αυτή η κατάσταση είναι ολοφάνερο και πρέπει να μιλήσουμε γι' αυτό, να το συζητήσουμε μεταξύ μας. Να μιλήσουμε μεταξύ μας όμως, όχι με την εξουσία. Είναι σημαντικό να

σταματήσουμε να πιστεύουμε ότι η δυνατότητα για αλλαγή βρίσκεται στη μεριά της εξουσίας, στη μεριά που γίνονται όλα ανέκαθεν. Πρέπει να αντισταθούμε στη λογική του «το μη χείρον βέλτιστον», στον κοινωνικό εκβιασμό. Η εξουσία έχει εφεξής την πραγματικότητα απέναντί της.

Από πολιτική άποψη, τι είναι το τέλος του κόσμου; Είναι το πρόβλημα το οποίο κάθε δύναμη κοινωνικής ανατροπής πρέπει οπωσδήποτε να λάβει υπ'όψιν της. Επειδή δεν έχει άλλη επιλογή και επειδή ακούει το σήμα της κίνησης της ιστορίας. Επειδή είναι το νούμερο ένα πρόβλημα και όλες οι κυβερνήσεις το χρησιμοποιούν εναντίον μας σαν το απόλυτο, σοκαριστικό επιχείρημα. Είναι μία ανεξάντλητη ρεζέρβα του πολιτικού εκβιασμού για τους ερχόμενους αιώνες. Και είναι την ίδια ώρα η μεγάλη ιστορική ευκαιρία για να επιβεβαιώσουμε κάτι άλλο.

Συγκεκριμένα, η επανάσταση έχει έναν στόχο: να ξεφύγει απ' τις υπάρχουσες δομές και να φτιάξει κάτι καινούργιο. Ένας στόχος είναι, τουλάχιστον, μία κατάσταση πραγμάτων που να καταργεί τον οικονομικό τρόπο ζωής και να δημιουργεί, να παροτρύνει ή και να αναπαράγει άλλους τρόπους ζωής.

Τώρα πρέπει να καταλάβουμε τι σημαίνει το να ανήκεις στη μεσαία τάξη. Είναι η δικαιολογημένη οδύνη που απαιτείται για να είσαι χαρούμενος στη ζωή. Είναι η οδύνη της συνηθισμένης κοινωνικής επιτυχίας.

Δεν αρκεί πλέον αυτό όμως για να νιώθει κάποιος ότι ανήκει στους τυχερούς. Και το τέλος του κόσμου προσθέτει στο στόμα των κυρίαρχων μια θεϊκή κρίση, την Τελευταία Κρίση: η συνηθισμένη, κανονική ύπαρξη είναι στην πραγματικότητα ένοχη. Το μοντέλο που εδραιώθηκε για δεκαετίες ως η συνταγή της ευτυχίας, της συνεχούς επανάληψης του να δουλεύεις σαν ηλίθιος για όλη σου τη ζωή για να έχεις ένα σπίτι στα προάστια και τα αμάξια που πάνε πακέτο μ' αυτό· αυτό το μοντέλο όχι μόνο ξεπεράστηκε, αλλά καταδικάστηκε κιόλας.

Αυτή είναι η μεγάλη τραγωδία της σημερινής μεσαίας τάξης.

Πριν, μπορούσαμε να πνίξουμε τη βαρεμάρα μιας τέτοιας ύπαρξης στη δυνατή αίσθηση του ανήκειν, εκείνη του «κάνω αυτό που κάνουν όλοι». Σήμερα – που έχουμε αφήσει πίσω την επιλογή του να πούμε ότι αυτό δεν μας αφορά, όχι μόνο βαριόμαστε, όχι μόνο ζούμε υπό πίεση, αλλά επίσης πρέπει να παραδεχθούμε ότι έχουμε άδικο εάν ζούμε έτσι. Φυσικά, όλες οι προϋποθέσεις συγκεντρώνονται ώστε να πάρουμε τον έλεγχο στα χέρια μας.

Και ο καλύτερος τρόπος για να το κάνουμε είναι να το κάνουμε συλλογικά, να αντιστρέψουμε αυτό το αίσθημα της δυσφορίας, την αίσθηση του κόσμου που είναι άνω-κάτω, σε μια συλλογική ενέργεια συστηματικής αμφισβήτησης όσων υπάρχουν.

Στα τελευταία νέα τώρα, το κίνημα βρίσκεται καθ’ οδόν.

---

6 Δεκέμβρη

Νώντας Σκυφτούλης

Πέρασαν 10 χρόνια από τον Δεκέμβρη του ’08 και η προοπτική που άνοιξε δεν έχει κλείσει ακόμη. Ήταν χωρίς αμφιβολία η μεγαλύτερη και ουσιαστικότερη εξέγερση από τη μεταπολίτευση ενταγμένη στη χορεία των εξεγέρσεων που βλέπουμε και θα βλέπουμε στο μέλλον.

Ανήκει επίσης στο χώρο του ανείπωτου διότι ναι μεν μπορεί να ισχυριστούμε ότι ήταν μια αντιεξουσιαστική εξέγερση, ανέτρεψε όμως όλα τα χαρακτηριστικά μιας κανονικής αντιεξουσίας ή ενός κανονικού κινήματος που οργανώνει το νοικοκυριό του με τους συγκεκριμένους έως τότε προβλέψιμους και προσδοκώμενους ρόλους.

Η κανονικότητα δεν επανήλθε παρά τις προσευχές των κανονικών κινηματικών διότι ήδη πριν από τον Δεκέμβρη είχε διαταραχτεί.

Ο Δεκέμβρης με εμφατικό τρόπο έκανε ορατό το σπάσιμο της κανονικότητας όπως επίσης επιβεβαίωσε και τη διάλυση του κοινωνικού δεσμού.

Για καλή μας τύχη η μεγαλειώδης παρέμβαση των μαθητών τότε ήταν αυτή που έδωσε πολιτικά χαρακτηριστικά στην εξέγερση αλλά και η συμβολή των πολιτικών κυρίως αντιεξουσιαστικών αλλά και αριστερών ομαδοποιήσεων. Αυτό όμως δεν ήταν δυνατόν να αποκρύψει την ήδη υποβόσκουσα διάρρηξη του κοινωνικού δεσμού την εξατομίκευση αλλά και τον τεμαχισμό που είχε υποστεί το άτομο χρόνια τώρα γαλουχημένο στον καπιταλιστικό μηδενισμό.

Το υποκείμενο της εξέγερσης (οι μαθητές από τα βόρεια και δυτικά προάστια, οι μαθητές από Λάρισα, Βόλο, Καστοριά και αλλού, οι πολίτες της αττικής, οι φοιτητές των Ιωαννίνων, της Αθήνας, της Θεσσαλονίκης, οι εργαζόμενοι των 700 ευρώ, οι προαστιακοί από οθωμανικά και βοτανικό, οι τσιγγάνοι από το Ζαφείρι οι «επαναπατρισθέντες» από το Μενίδι και από το κέντρο, οι μετανάστες Σωκράτους – Γερανίου, οι απολυμένοι) με αυτά τα χαρακτηριστικά, δεν ήταν δυνατόν να το διαχειριστεί κανένας φορέας που είχε έστω και μια σταγόνα παραδοσιακού φαντασιακού στα όπλα της κριτικής του.

Αυτά τα χαρακτηριστικά τα πολιτικά τα κοινωνικά που ο Δεκέμβρης διατύπωσε παραμένουν σαν ερωτήματα ακόμη και σήμερα και γι’αυτό μπορούμε να πούμε με σιγουριά ότι ήταν ένα μεγάλο Συμβάν. Μα και το Σύνταγμα όχι μόνο δεν ανέτρεψε τον Δεκέμβρη αλλά ήρθε να τον επιβεβαιώσει. Κανένας νέος όρος για νέους κοινωνικούς δεσμούς δεν παράχθηκε ούτε στο Σύνταγμα και καμιά συντακτικότητα ως όφειλε από το όνομα του.

Στο πολιτικό η κρίση εκπροσώπησης και ενσωμάτωσης που εντοπίστηκε τον Δεκέμβρη έκανε την εμφάνισή του και εγκαταστάθηκε πλέον μονίμως στον δημόσιο χώρο. Και αυτό το λέμε για όλους. Είτε γι’ αυτούς που ονειρεύονται να γίνουν οι τράκτορες των διάφορων υποκειμένων διαμέσου της ιεραρχίας είτε διαμέσου της αντιιεραρχίας και εδώ βρίσκεται ο γνήσιος και «αθεϊστικός» και ανείπωτος χαρακτήρας του Δεκέμβρη. Και στο

παρακάτω.

Το κράτος σαν επικυρίαρχη θέσμιση αμφισβητήθηκε στον πυρήνα του. Το να του παρέχουμε όλα μας τα δικαιώματα προκειμένου να διατηρήσει την ασφάλειά μας όπως αναφέρει ο Χόμπς αυτός ο θεμελιωτής του νεωτερικού κράτους δεν μας βγάζει από τη φυσική κατάσταση αλλά μας βάζει πιο βαθιά στη βαρβαρότητα και στη θανατοπολιτική.

Η κριτική στο κράτος και στην εξουσία που άρχισε τον Δεκέμβρη του ’08 συνοδεύτηκε με έναν νέο αντικαπιταλιστικό διαφωτισμό που στον τομέα του δικαιωματισμού δεν πέρασε καθόλου απαρατήρητος. Όλα εξακολουθούν να είναι ανοικτά και όταν λέμε όλα εννοούμε όλα.

Το ερώτημα που έβαλε ο Δεκέμβρης αν δεν απαντηθεί από εμάς θα απαντηθεί από τους άλλους και αυτό γιατί ο Δεκέμβρης δεν ανήκει σε κανέναν.

Αυτό το λέμε και το ξαναλέμε αλλά μάλλον δεν έχει γίνει κατανοητό. Τα δυσδιάκριτα Γιλέκα στη Γαλλία που διαδέχθηκαν τα Προαστικά υποδηλώνουν ότι οι μητροπολιτικές εξεγέρσεις που έκαναν και κάνουν την εμφάνιση τους δεν έχουν γνωστό πρόσημο και προσανατολισμό.

Κι αν στην Ελλάδα ήμασταν τυχεροί τον Δεκέμβρη λόγω του τότε ισχυρού αντιεξουσιαστικού κινήματος αν δεν αναδιατάξουμε και δεν ανανεώσουμε το πρόταγμά μας μην μας εκπλήξει ένας Δεκέμβρης της Άκρας Δεξιάς. Είπαμε ο Δεκέμβρης δεν ανήκει σε κανέναν.

Αυτή η συμμαχία της προσβεβλημένης αξιοπρέπειας, αυτός ο στρατός της οργανωμένης αντιπειθαρχίας έκαψε τον κόσμο του καταναλωτισμού, των αστυνομικών τμημάτων, του χρήματος. Η εξέγερση των αποκάτω είναι το υποκείμενο των μελλοντικών αναστατώσεων που ήδη μέρος τους είδαμε στα Προσεχώς. Και αυτό δεν είναι ένα εύκολο υποκείμενο για «φοιτητές επαναστάσεων».

Διαρκής στοχασμός, αυτοστοχασμός και χαιρετισμούς σε όσους

ήταν στην περίφημη κατάληψη της Νομικής που οδηγούσε κάθε μέρα χιλιάδες και δεκάδες χιλιάδες στους δρόμους της Αθήνας.

Κίτρινα Γιλέκα: Για όσους αγαπούν τους φτωχούς μόνο όταν βρίσκονται στα οδοφράγματα

Laurel et presque Hardy

Το Σάββατο 24 Νοεμβρίου αποφασίσαμε να πάμε μια βόλτα στα Ηλύσια Πεδία. Μια υποκειμενική και κριτική ανασκόπηση της διαδήλωσης της 24ης Νοεμβρίου.

Το BFMTV [γαλλικό πρακτορείο ειδήσεων και καιρού που λειτουργεί 24/7 και εκπέμπει σε διεθνές επίπεδο] το ανακοίνωσε εδώ και μία εβδομάδα: η άνοδος των κίτρινων γιλέκων στην πρωτεύουσα επίκειται. Ανάμεσα σε υποστηρικτές του Πουζαντισμού [συντηρητικό γαλλικό κίνημα της Γαλλίας τη δεκαετία του 1950 για την προστασία των επαγγελματικών συμφερόντων των μικρών εμπόρων], χωριάτες, κρυπτο-φασίστες [κρυφοί υποστηρικτές του φασισμού], πρωτοπόρους του προλεταριάτου, ανυπάκουους επαναστάτες ή μελλοντικούς φίλους στη διαδικασία της άνθισης, οι προβληματισμοί, η πίεση και οι προσδοκίες ήταν μεγάλες.

Πίσω στο 1789 [γαλλική επανάσταση], ο λαός της Γαλλίας ανέβηκε στην πρωτεύουσα και οι πολίτες επρόκειτο να στραφούν στα όπλα σε ολόκληρο το Παρίσι. Η επανάσταση με το μετρό δεν χάνεται, έτσι αποφασίσαμε όπως πολλοί άλλοι, να κατέβουμε στην place de l’Étoile [κεντρική μεγάλη πλατεία στα Ηλύσια Πεδία] νωρίς το απόγευμα.

Πρώτη απογοήτευση, τα όπλα είχαν αντικατασταθεί από τις γαλλικές σημαίες και απ’ τα λάπτοπ των συμμετεχόντων, οι οποίοι έβγαζαν selfie μπροστά απ’ την αψίδα του θριάμβου. Ένας άνδρας που κουβαλούσε μαζί του μία ρέπλικα του παγκοσμίου κυπέλλου ποδοσφαίρου έδινε στο σκηνικό αυτό μια αίσθηση γιορτής της νίκης της Εθνικής Γαλλίας στο Μουντιάλ. Επιπλέον, σύντομα βλέπουμε έναν τύπο να φορά ένα κράνος του Αστερίξ στα χρώματα της Γαλλίας [μπλε, κόκκινο, άσπρο]. Αναρωτιόμαστε τι μπορεί να σκέφτονται οι τηλεθεατές που ανοίγουν την τηλεόρασή τους και αντικρίζουν αυτή τη σκηνή.

Είναι αλήθεια, λοιπόν, ότι το Παρίσι καίγεται, ένας πυκνός μαύρος καπνός καλύπτει τον ουρανό του Παρισιού και αυτός ο καπνός έχει στόμα. Κάνουμε μια βόλτα στην πλατεία και στο 1ο οδόφραγμα για να δούμε την κατάσταση. Δύο πενηντάρες, με κίτρινο φαιλόνιο [κληρικό ένδυμα] στους ώμους, φωνάζουνε και σ’ αυτούς που τα σπάνε και στην αστυνομία. Προφανώς γι’ αυτές, πρόκειται για την άκρα αριστερά. Εμείς τις ρωτάμε εάν, αυτό το πρωί, πρόκειται περισσότερο για την άκρα δεξιά και αυτές απαντούν: «Α όχι, εμείς δεν είμαστε έτσι». Ατμόσφαιρα.

Σύγχυση και εθνικισμός

Μια μικρή ομάδα ατόμων με ράστα σέρνει μια σημαία. Μια άλλη ομάδα ποζάρει μπροστά απ’ την αψίδα του θριάμβου με ένα πλακάτ υπέρ της συμμετοχικής δημοκρατίας. Δεν υπάρχουν πολλοί μπάτσοι στον ορίζοντα, μόνο κάποιοι CRS [γαλλικές μονάδες καταστολής/γαλλικά ΜΑΤ] που πηγαίνουν από’ δω κι από’ κει για να περιορίσουν τη συγκέντρωση στη μία μεριά της πλατείας.

Οι χειροβομβίδες [πιθανώς κρότου λάμψης] σκάνε λίγο πιο μακριά από’ μας. Πλησιάζουμε στην πρώτη γραμμή. Ένα ζευγάρι συνταξιούχων βρίσκει καταφύγιο μπροστά από ένα φαρμακείο. Ένας τύπος, που αυτοαποκαλείται «εθνικιστής», μας κάνει μέσα σε λίγες φράσεις μια μικρή περιήγηση σ’ όλες τις θεωρίες συνομωσίας. Προφανώς, παρ’ όλες τις προσπάθειές του, δεν έχει καταφέρει ποτέ να συγκροτήσει ένα αληθινό, ειλικρινές, πραγματιστικό εθνικιστικό κίνημα. Αποφασίζουμε να τον αφήσουμε

να λύσει μόνος του αυτή τη δύσκολη εξίσωση και επιστρέφουμε προς τα πίσω με μια μικρή ομάδα εφήβων με αθλητικά παπούτσια, η οποία απομακρύνεται απ’ το οδόφραγμα. Υπάρχουν κάποιοι που φαίνονται πιο ιδιαίτεροι ανάμεσά τους, με τα πρόσωπά τους καλυμμένα με κασκόλ της Παρί Σεν Ζερμέν.

Ποδόσφαιρο πάντα.

Περνάμε πέρα απ’ τη μικρή γραμμή των CRS και συνειδητοποιούμε ότι τα Ηλύσια Πεδία είναι γεμάτα με οδοφράγματα που εναλλάσσονται από σειρές διαδηλωτών που φορούν κίτρινα γιλέκα και άλλους με μαύρες κουκούλες (που είτε φορούν κίτρινα γιλέκα είτε όχι). Πού και πού εμφανίζεται μια διμοιρία CRS. Ωραία, είναι πάραυτα όμορφο το Παρίσι που καίγεται! Παρ’ όλα αυτά είμαστε έκπληκτοι απ’ το γεγονός ότι κάποια καταστήματα λειτουργούν ακόμα. Σε μια βιτρίνα της Louis Vuitton μια φράση βαμμένη με σπρέι υποδεικνύει την κατεύθυνση για μία επίσκεψη στην Rothschild [ισχυρή τραπεζική οικογένεια] (Ποιος το έγραψε αυτό, η άκρα αριστερά ή η άκρα δεξιά;).

Όμορφο, όπως το Παρίσι που καίγεται

Όσο περισσότερο προχωράμε, τόσο περισσότερα πεζοδρόμια είναι σπασμένα. Τα οδοφράγματα είναι κυρίως φτιαγμένα από υλικά εργοταξίων και αυτό είναι εντυπωσιακό. Ένα κυκλωμένο Άλφα γραμμένο βιαστικά σε μια βιτρίνα μας καθησυχάζει, εδώ πρέπει να είναι σύντροφοι, κι ας βλέπουμε ακόμα κάποιες γαλλικές σημαίες. Αυτό αντισταθμίζεται από τα αντικείμενα που εκτοξεύονται στους μπάτσους που βρίσκονται σε κάποια απόσταση από μας. Προς τα πού πάνε;

Προχωράμε στους παρακάτω δρόμους και η εικόνα θυμίζει την Épinal [κομμούνα στη βορειοανατολική Γαλλία] του 1848. Όμορφα οδοφράγματα σε κάθε διασταύρωση, πωλητές merguez [είδος λουκάνικου αφρικάνικης προέλευσης που είναι ιδιαίτερα δημοφιλές στη Γαλλία] και σχεδόν κανένας μπάτσος στα 100 μέτρα τριγύρω. Κάποια άτομα χωρίς κίτρινα γιλέκα διασκεδάζουν βάζοντας φωτιά σε κάθε κάδο χωρίς να έχουν κρυμμένα τα πρόσωπά

τους. Όταν τους υποδεικνύουμε ότι θα έπρεπε να καλύπτουν το πρόσωπό τους, μας απαντούν: «μην ανησυχείτε, ξέρουμε τι κάνουμε». Α, ναι;

Το προξενείο της Βραζιλίας είναι καλυμμένο με μία φράση ενάντια στον Bolsonaro. Μία μαύρη σημαία κυματίζει στον άνεμο δίπλα σ' ένα νέο οδόφραγμα.

Ξαφνικά, όλοι αρχίζουν να τραγουδούν τον ύμνο της Γαλλίας. Το μόνο που λείπει είναι ο Γαβριάς [χαρακτήρας απ' τους Άθλιους του Victor Hugo] με το όπλο του και ο τύπος με το ημίψηλο καπέλο του. Τι είναι αυτές οι βλακείες;

Σ' εκείνο το σημείο βλέπουμε ένα ζευγάρι που φαίνεται να προσπαθεί να βγει από ένα πάρκινγκ με το αυτοκίνητό του. Έχουν ένα άρρωστο παιδί μέσα, η πύλη έχει κολλήσει και ο θυρωρός έχει φύγει λόγω της πορείας. Προσπαθούμε να ανοίξουμε την πόρτα αλλά καθυστερούμε πολύ και αποφασίζουμε να καλέσουμε την πυροσβεστική, η οποία έρχεται και οι πυροσβέστες σπάνε την πόρτα ώστε να φύγει η οικογένεια.

Η αστυνομία αποφάσισε το πεδίο μάχης;

Ένας τύπος διασκεδάζει χτυπώντας την πρόσοψη μίας τράπεζας μόνος του αλλά μια ομάδα ατόμων του σφυρίζει. Μια σκηνή σουρεαλιστική διότι δεν φαίνεται να τους απασχολεί το φλεγόμενο οδόφραγμα που βρίσκεται λίγο πέρα απ' αυτούς. Όταν τους ρωτάμε εάν βρίσκονται εδώ για να διαφυλάξουν την ακεραιότητα των τραπεζών, αυτοί απλά κουνούν το κεφάλι και συνεχίζουν τον δρόμο τους. Ένας άλλος τύπος βλέπει μια κοπέλα που περνάει τρέχοντας και τη γλυκοκοιτάζει κάνοντας ένα σεξιστικό σχόλιο. Δύο μαύροι με στυλ στρατιωτικό κουνούν ένα σημαιάκι σε ρυθμούς βασιλικούς.

Προς τη στάση του μετρό Franklin Roosevelt, βρίσκεται η κεφαλή της πορείας αλλά είναι σχετικά άδεια. Σίγουρα εδώ ανέβηκε η ένταση προηγουμένως και τώρα ξανάπεσε. Μια ομάδα διαδηλωτών διασκεδάζει παίζοντας μπόουλινγκ με τα άδεια κάνιστρα από δακρυγόνα μπροστά από μια γραμμή των CRS, κάτι το όμορφο. Χωρίς να είμαστε ειδικοί στη στρατιωτική οργάνωση, έχουμε την εντύπωση ότι η αστυνομική δύναμη είναι εξευτελιστικά μικρή και ότι είμαστε πολλοί περισσότεροι εμείς.

Πόσες μικρές πορείες έχουμε κάνει με περισσότερους μπάτσους; Γιατί δεν έκλεισαν την περίμετρο από νωρίς το πρωί; Γιατί η αστυνομία δεν μας ξεπερνά σε αριθμό όπως συμβαίνει συνήθως; Δεν θα παραπονεθούμε κιόλας αλλά αναρωτιόμαστε σχετικά με την οργάνωση των μπάτσων. Μήπως δεν ξεκινήσαμε τα επεισόδια εκεί όπου το κράτος το περίμενε και το επιθυμούσε;

Η επανάσταση μεταδίδεται τηλεοπτικά στο BFMTV

Πηγαίνουμε προς τους μικρούς δρόμους γιατί εκεί είναι καλύτερα. Αξιοποιούμε την ευκαιρία να πιούμε έναν καφέ σ' έναν χώρο γεμάτο με κίτρινα γιλέκα για να νιώσουμε την ατμόσφαιρα. Οι άνθρωποι φαίνονται κουρασμένοι, κάποιοι έχουν έρθει από μακριά και περπατούσαν όλη μέρα. Συνειδητοποιούμε ότι η επανάσταση, επιτέλους, μεταδίδεται τηλεοπτικά γιατί βλέπουμε σε απευθείας μετάδοση το BFMTV την ίδια ώρα που η ατμόσφαιρα

ακριβώς απ’ έξω γεμίζει με δακρυγόνα. Σουρεαλιστικό. Η Le Pen εμφανίζεται ξαφνικά στην οθόνη και ένας απ’ τα κίτρινα γιλέκα σηκώνει το ποτήρι του και λέει: «Πάμε Marine!». Λοιπόν, θα πάμε για μια βόλτα γιατί εδώ μέσα βρωμάει.

Στη μέση της νύχτας τα οδοφράγματα είναι ακόμη πιο όμορφα. Είναι κρίμα που όλα μυρίζουν σαν καμένο πλαστικό. Πώς να μύριζαν τα οδοφράγματα το 1848;

Βλέπουμε ότι η κατάσταση οξύνεται στα Ηλύσια Πεδία αλλά όταν προσπαθούμε να τα προσεγγίσουμε όλος ο κόσμος απομακρύνεται λόγω των δακρυγόνων που είναι πολύ πιο δυνατά απ’ ό,τι ήταν κατά τη διάρκεια της ημέρας και λόγω των CRS που ορμούν με τα γκλομπ στο χέρι. Δεν είναι αστείο πλέον. Στους ανθρώπους γύρω δίνεται η συμβουλή να καλύψουν τα πρόσωπά τους και να γεμίσουν τα μπουκαλάκια τους με φυσιολογικό ορό [για την αντιμετώπιση των δακρυγόνων].

Ακόμα συναντούμε διαδηλωτές αλλά αυτοί τώρα φαίνονται περισσότερο συμπαθητικοί. Είναι μια κοπέλα που μένει σε κάποια μακρινά προάστια αλλά δουλεύει στο Παρίσι. Παίρνει τον κατώτατο μισθό και γι’ αυτήν η άνοδος στην τιμή των καυσίμων είναι σημαντικό γεγονός. Το σημαντικό γι’ αυτήν δεν είναι οι πορείες αλλά τα μπλόκα και οι δράσεις για δωρεάν διόδια. Ένας άλλος ζει σε μια μικρή πόλη και μας βγάζει έναν μικρό λόγο για το πώς η Γαλλία ξεπουλάει όλη τη βιομηχανική της κληρονομιά στις ξένες χώρες. Γι’ αυτόν αυτό είναι αβάσταχτο. Ο καθένας με τον πόνο του. Ωστόσο, ήταν ευχάριστο να συνομιλούμε μετά απ’ αυτό το σύννεφο καπνού που πέρασε.

Φαίνεται ότι ακόμα γίνονται μάχες στην place de l’Étoile, και πολύ βίαιες μάλλον. Γι’ αυτό αποφασίζουμε να επιστρέψουμε προς τα πίσω. Χωριζόμαστε εντέλει σκεπτόμενοι ότι σίγουρα θα ξαναβρεθούμε σύντομα.

Καμία γειτονιά για τους φασίστες (ούτε καν τα Ηλύσια Πεδία)

Αυτή η περιγραφή των διαδηλώσεων είναι υποκειμενική και αναφέρεται μόνο σε μια περιορισμένη εμπειρία σε έναν

συγκεκριμένο τόπο και χρόνο. Εδώ αντλούμε σκέψεις απ' αυτή τη σαφώς συγκροτημένη παρουσίαση. Περάσαμε μια στιγμή ιδεολογικής σύγχυσης αρκετά δύσκολη. Για εμάς το black block δεν κολλάει με τον ύμνο της Γαλλίας.

Δεν αναφερόμαστε εδώ σε καμία ιδεολογική καθαρότητα αλλά, απλώς, στην επίγνωση του τι κάνουμε και γιατί το κάνουμε. Η πρακτική της εξέγερσης και της βίαιης διαμαρτυρίας δεν είναι σε καμία περίπτωση ένα σημάδι επικοινωνίας ιδεών ή κοινών συμφερόντων. Η συνεργασία με την άκρα δεξιά ή τον εθνικισμό δεν δικαιολογείται ποτέ από εμάς.

Κατά την άποψή μας, αυτή η σύγχυση είναι ο καρπός της εμμονής για επανάσταση, που έχει γίνει ένας σκοπός καθ' εαυτός, ένας λόγος για να ζει κάποιος.

Οι διαδηλωτές που ονομάζονται Κίτρινα Γιλέκα, τους οποίους και συναντήσαμε στον δρόμο, δεν αντιπροσωπεύουν απαραίτητα μια ιδεολογική τάση. Πρόκειται λιγότερο για μια κοινωνία των «αοράτων» απ' ότι για μια απόλυτα κοινότοπη κοινωνία. Πολλοί θύμιζαν τους γείτονες μας, τους συνάδελφούς μας, τους φίλους μας, εμάς τους ίδιους στην πραγματικότητα. Ανάμεσα τους υπήρχαν οι πάντες: άνθρωποι συμπαθητικοί, ηλίθιοι, μαύροι, λευκοί, φασίστες και αναρχικοί.

Γι' αυτούς που ασχολούνται με τους φτωχούς μόνο όταν παίρνουν τα όπλα

Δεν καταλαβαίνουμε τον φετιχισμό καμίας πλευράς. Κάθε αντικειμενοποίηση των λαϊκών τάξεων, ακόμη κι αν ντύνεται με τις καλύτερες προθέσεις, θα πρέπει να καταργηθεί. Προερχόμαστε από διαφορετικές τάξεις και γειτονιές και δεν καταλαβαίνουμε πώς οι άνθρωποι μπορεί να γίνουν διαφορετικοί και πιο ενδιαφέροντες όταν είναι στα οδοφράγματα. Δεν θα γίνουμε ποτέ αυτοί που βλέπουν τους φτωχούς μόνο όταν παίρνουν τα όπλα. Ούτε θεωρούμε ότι μια συμμαχία των τάξεων είναι πιο εύκολη υπό τον καπνό των δακρυγόνων. Ακόμη, δεν καταλαβαίνουμε γιατί η ιδεολογική σύγχυση είναι πιο εύκολα συγχωρητέα στα λαϊκά

στρώματα του πληθυσμού απ’ ότι στα ανώτερα στρώματα.

Ωστόσο, καλωσορίζουμε την επιστροφή της πάλης των τάξεων στο περιβάλλον της ενεργής δράσης.

Δεν πιστεύουμε ότι όλοι οι άνθρωποι που ήταν παρόντες σ’ αυτές τις διαδηλώσεις έχουν τα ίδια ενδιαφέροντα και πιθανότατα αυτό θα φανεί εντός των ερχόμενων εβδομάδων. Πολλοί θα αφήσουν τον αγώνα μόλις η κυβέρνηση υποχωρήσει λίγο στο θέμα των φόρων για τα καύσιμα. Κάποιοι περιμένουν την επόμενη πορεία για να συγκρουστούν με τους μπάτσους, ενώ κάποιοι άλλοι θα ψηφίσουν τη Marine Le Pen. Επίσης, πιστεύουμε ότι η στήριξη κάποιων μεμονωμένων αστυνομικών και χωροφυλάκων [στρατιωτικοποιημένες αστυνομικές δυνάμεις] είναι παραπάνω από ανησυχητική.

Οπότε, παραθέτουμε εδώ κάποιες ιδέες:

1. Ας προχωρήσουμε σε μαζικούς αποκλεισμούς αντί για βίαιες διαδηλώσεις. Εκεί πιθανότατα παίζεται το μέλλον του κινήματος και εκεί επίσης επηρεάζονται σε μέγιστο βαθμό τα συμφέροντα του κράτους και των εργοδοτών. Εκεί μπορεί να γίνει εφικτή μια συνένωση των αγώνων.
2. Να στηρίξουμε τις αντι-εξουσιαστικές μορφές οργάνωσης και τις τοπικές συνελεύσεις γιατί αυτές σύντομα θα υπονομευθούν από τους αριβίστες και τους στρατευμένους σε πολιτικά κόμματα. Οι «εκπρόσωποι» που προέρχονται από την κυβέρνηση είναι ένα σημάδι αυτού του επικείμενου κινδύνου.
3. Να μοιραζόμαστε και να αντιπαραθέτουμε τις ιδέες μας με τους υπόλοιπους ανθρώπους χωρίς να κάνουμε παιχνίδι με τους λενινιστές/μπλανκιστές.
4. Καμία συνεργασία με το κράτος, την άκρα δεξιά, τον ρατσισμό και τον σεξισμό.

Κείμενο: Δημοσιευμένο στο site Paris-luttes.info στις 30 Νοεμβρίου 2018 με τίτλο «Gilets jaunes: à ceux qui n’aiment les pauvres que sur les barricades».

Μετάφραση: Χρήστος Καραγιαννάκης, μεταπτυχιακός φοιτητής φιλοσοφίας στο ΕΚΠΑ

Προς μία κριτική στην Τεχνολογία | 5ο τεύχος Kaboom (αποσπάσμα editorial)

Το αγαπημένο Περιοδικό Kaboom κυκλοφορεί το νέο του 5ο τεύχος μέσα στην πρώτη εβδομάδα του Δεκεμβρίου. Κεντρικό του αφιέρωμα αυτή τη φορά έχει την τεχνοεπιστήμη και την κριτική στις σύγχρονες τεχνολογίες. Παρακάτω δημοσιεύουμε κάποια χαρακτηριστικά αποσπάσματα από το editorial του νέου τεύχους:

Η αποδοχή που βρήκε το αφιέρωμα του τέταρτου τεύχους του *Kaboom* στην κριτική του σύγχρονου τουρισμού μάς έδωσε μεγάλη χαρά και ταυτόχρονα μας έβαλε σε σκέψεις. Ο ικανοποιητικός αριθμός των περιοδικών που «έφυγαν», η σημαντική –τουλάχιστον για τα δικά μας δεδομένα– επιτυχία των εκδηλώσεων που ακολούθησαν σε στέκια, βιβλιοπωλεία και κοινωνικούς χώρους, οι συζητήσεις πάνω στο θέμα που άνοιξαν στη συνέχεια από άλλες ομάδες και συλλογικότητες, συζητήσεις στις οποίες πιστεύουμε ότι και οι δικές μας αναλύσεις έπαιξαν κάποιο ρόλο· όλα αυτά οφείλουμε και θέλουμε να τα λάβουμε υπ’ όψιν.

Το βασικό συμπέρασμα που εξάγουμε είναι ότι πρέπει να καταπιαστούμε με σύγχρονα και πρακτικά ζητήματα, θέματα που μας αφορούν όλους και όλες στην καθημερινή μας ζωή, που εμπλεκόμαστε σε αυτά, που είμαστε μέσα σε αυτά. Κι επίσης, ότι πρέπει να πολιτικοποιήσουμε αυτά τα ζητήματα, που ακριβώς επειδή είναι τόσο καθημερινά, καθίστανται τρόπον τινά δεδομένα

και φυσικά ή αυτονόητα. Επειδή καθίστανται τέτοια, όταν θέλει κανείς να σκεφτεί μια διαφορετική κοινωνία, είτε τείνει να μην ξεκινά από αυτά, είτε θεωρεί ότι αρκεί να τους αλλάξει το πρόσημο (λόγου χάρη, από την άναρχη τουριστική ανάπτυξη να περάσουμε στη «βιώσιμη» ή και τη «δίκαιη» ανάπτυξη του τουρισμού) ή, ακόμη χειρότερα, τα παραβλέπει τελείως, θεωρώντας τα μη πολιτικά. Εντελώς αντίθετα, εμείς πιστεύουμε ότι εκεί μέσα πρέπει να βουτήξει κανείς, με στόχο να αποφυσικοποιήσει το αυτονόητο, να δείξει τον τρόπο με τον οποίο αυτό διαρθρώνεται με την εξουσία και τον καπιταλισμό, όχι γενικά και αόριστα, αλλά συγκεκριμένα, στην υλικότητα της ζωής και των κοινωνικών σχέσεων.

Αυτός είναι ο λόγος που το παρόν, πέμπτο τεύχος του περιοδικού μας, το οποίο έρχεται και πάλι στην ώρα του, έχει ως θεματική την **κριτική στην τεχνολογία**. Η τεχνολογία: ενδεχομένως το κατεξοχήν αυτονόητο μεγάλο μέγεθος της εποχής μας. Κι ενώ με μια πρώτη ματιά θα έτεινε κανείς να πιστέψει ότι εν προκειμένω είναι υπερβολικό να κάνουμε λόγο για μια υποτιθέμενη «φυσικοποίηση» της τεχνολογίας στις συνειδήσεις των ανθρώπων, καθώς όλοι διακρίνουν, αν και ίσως λίγο απλοϊκά, μεταξύ του φυσικού και του τεχνητού, τα πράγματα δυστυχώς δεν μοιάζουν να είναι έτσι σε μια πιο προσεκτική προσέγγιση.

Αρκεί να σκεφτούμε ότι και η παραμικρή προσπάθεια κριτικής στο σύγχρονο τεχνοεπιστημονικό μοντέλο που υπερβαίνει την τετριμμένη και τελικά αφελή έκκληση «να είμαστε προσεκτικοί» μπροστά στην ξέφρενη ανάπτυξη της τεχνολογίας αντιμετωπίζεται συνήθως σαν ένδειξη πρωτογονισμού ή και ελαφράς τρέλας: «Ωραία, τότε να γυρίσουμε στις σπηλιές!»

[…]

Ενάντια στην ιδέα της ουδετερότητας

Τα διάφορα τεχνολογικά μέσα δεν είναι απλώς βοηθήματα για την ανθρώπινη δραστηριότητα· είναι επίσης ισχυρές δυνάμεις που δρουν προς την αναμόρφωση αυτής της δραστηριότητας και του

νοήματός της.

Langdon Winner

Ένα από τα βασικά προβλήματα στις συζητήσεις περί τεχνολογίας είναι η κυριαρχία της ιδέας της ουδετερότητας ή αλλιώς της καθαρής εργαλειακότητάς της. Πρόκειται για μια ιδέα στην οποία μας υπέβαλλαν ήδη από τα σχολικά χρόνια («το μαχαίρι στα χέρια του κακούργου σκοτώνει, στα χέρια του γιατρού σώζει ζωές») και η οποία ενδεχομένως, βαθύτερα, εκφράζει μια πρώτη, αυθόρμητη στάση του ανθρώπου απέναντι στον κόσμο και στα εργαλεία που βρίσκει διαθέσιμα και χρησιμοποιεί – εργαλεία που όντως τον βοηθούν να κάνει πράγματα.

Καθόλου τυχαία, την ίδια ιδέα εκφράζει και η Νίκη Συροπούλου σε συνέντευξή της στην *Καθημερινή* στις 19 Αυγούστου 2018. «Η πυρίτιδα μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να σπάσει ένας βράχος, να ανοίξει ένας δρόμος και να φτάσει βοήθεια σε ένα χωριό, ή μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να κατασκευαστεί μία βόμβα που θα ξεκληρίσει το χωριό.» Αλλά και ο Πίτερ Ντιαμάντης, σχεδόν ένα μήνα μετά, από τις σελίδες της ίδιας εφημερίδας, η οποία μάλιστα εκείνη την ημέρα συμπεριελάμβανε και ειδικό ένθετο αφιερωμένο στην τεχνολογία: «Πάντα η τεχνολογία συνδύαζε την υπόσχεση για κάτι καλύτερο με νέους κινδύνους, από το μαχαίρι που μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για κυνήγι ή για να σκοτώσεις κάποιον, ή τη φωτιά, που μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για μαγείρεμα ή για να καούν σπίτια.»

Σίγουρα, η τεχνολογία έχει *και* μια εργαλειακή διάσταση. Τα πράγματα όμως δεν είναι τόσο απλά, όπως υποδηλώνει ήδη το γεγονός ότι ο Π. Ντιαμάντης είναι συνιδρυτής του Singularity University, ενός θεσμού που στοχεύει στη διασύνδεση των νέων τεχνολογιών με την αγορά και την καπιταλιστική ανάπτυξη. «“Η αποστολή του Singularity University”, εξηγεί ο Ντιαμάντης, “είναι να επιμορφώσει μεταπτυχιακούς φοιτητές και στελέχη επιχειρήσεων σχετικά με τις εκθετικές τεχνολογίες, και το πώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να λύσουν τα μεγαλύτερα προβλήματα του πλανήτη και να δημιουργήσουν έναν κόσμο

αφθονίας. Όπως λέω στις διαλέξεις μου στο SU, τα μεγαλύτερα προβλήματα του κόσμου είναι παράλληλα οι μεγαλύτερες επιχειρηματικές ευκαιρίες. θέλεις να βγάλεις ένα δισεκατομμύριο δολάρια; Βρες έναν τρόπο να βοηθήσεις ένα δισεκατομμύριο ανθρώπους”».

Από τη μεριά της, η Ν. Συροπούλου είναι η γυναίκα που έφερε τον θεσμό των διαλέξεων TEDx στη χώρα μας και που πλέον εργάζεται ως διευθύντρια του Singularity Summit, ενός ιδρύματος το οποίο, στην ίδια γραμμή πλεύσης με το προαναφερθέν πανεπιστήμιο, δραστηριοποιείται για την εφαρμογή τεχνολογιών αιχμής στην προώθηση της επιχειρηματικότητας, διοργανώνοντας συνέδρια, στήνοντας συνεργασίες με πανεπιστήμια και ερευνητικά κέντρα, παρέχοντας υποτροφίες, μετρώντας τον αντίκτυπο των παραπάνω…

Από μόνα τους αυτά τα μικρά παραδείγματα θα αρκούσαν για να απορρίψουν την ιδέα της απλής εργαλειακότητας της τεχνολογίας. Τα νέα τεχνολογικά μέσα δεν έρχονται κάθε φορά να «προστεθούν» σε μια ήδη παγιωμένη πραγματικότητα και απλώς να επιτρέψουν να συντελούνται οι ίδιες διεργασίες ή να πραγματώνονται οι ίδιες σχέσεις πιο εύκολα ή καλύτερα. Αντιθέτως, αναδιαμορφώνουν την κοινωνική πραγματικότητα, κάνουν να δημιουργηθούν ή να εκλείψουν σχέσεις και διεργασίες. Η τεχνολογία δεν φτιάχνεται μόνο από μας, αλλά μας φτιάχνει κιόλας. θεσμίζεται ως πραγματικότητα και θεσμίζει πραγματικότητα, παράγει αλήθεια. (Και, σημειωτέον, το κάνει αυτό όχι μόνο ως τέτοια, δηλαδή ως σύνολο τεχνολογικών μέσων και εφαρμογών, αλλά και μέσα από τις διαδικασίες και τους μηχανισμούς που απαιτούνται για την καθιέρωση και τη διάχυσή της: κινητοποίηση κεφαλαίων, πραγματοποίηση ερευνών, μετρήσεις, προγράμματα, επιδοτήσεις…)

Όπως έγραφε ο Ιβάν Ίλιτς στο κείμενο που δημοσιεύτηκε στο δεύτερο τεύχος μας, σε μια κοινωνία χωρίς τηλέφωνο υπάρχει κάτι που ονομάζεται εμπιστοσύνη, και το οποίο είναι κάτι διαφορετικό από αυτό που ονομάζεται εμπιστοσύνη σε μια κοινωνία με τηλέφωνο. Όπως γράψαμε με τη σειρά μας στο site μας, το VAR δεν θα έρθει απλώς να προστεθεί σε ένα ήδη

φιξαρισμένο σπορ που λέγεται ποδόσφαιρο. Υπάρχει ο κίνδυνος να αλλάξει –και ήδη έχει αλλάξει, σ' ένα βαθμό– το ποδόσφαιρο.

Η σκοπιά μας λοιπόν και σε αυτό το τεύχος, όπως και στο προηγούμενο, θα είναι κυρίως μια σκοπιά κοινωνική και ανθρωπολογική. θα τονίσουμε τις κοινωνικές και ανθρωπολογικές μεταβολές που συνεπιφέρει η σύγχρονη τεχνολογία, δείχνοντας τη μεγάλη συνάφειά τους με το νεοφιλελεύθερο μοντέλο διακυβέρνησης αλλά και υποκειμενοποίησης, ενάντια στον μύθο της ουδετερότητας της τεχνολογίας. Ένα μύθο που επιτρέπει σε διάφορες αριστερές, και όχι μόνο, ομάδες να σκέφτονται ότι για να αλλάξουμε κοινωνία και ζωή αρκεί απλώς να αλλάξουμε το πρόσημο της τεχνολογίας, την κατεύθυνσή της, να στρέψουμε αλλού το πηδάλιο, κρατώντας τα υπόλοιπα ως έχουν και μην αμφισβητώντας τον ίδιο τον ρόλο που παίζει η τεχνολογία στη ζωή μας. Φυσικά, δεν θα πρέπει να μας εκπλήσσει το γεγονός: ήταν ήδη η άποψη του Λένιν και πολλών άλλων. Οπότε και σήμερα, ας ονειρευτούμε έναν κόσμο όπου το data analysis θα γίνεται για τους σκοπούς του σοσιαλισμού…

[…]

Τρία κομβικά σημεία: η ευκολία, η διάχυση και το αδιανόητο της προηγούμενης κατάστασης

Πώς γίνεται όμως και η τεχνολογία παίζει τέτοιο ρόλο στη ζωή μας, πώς κάθε χρόνο ένα νέο gadget και μια νέα εφαρμογή έρχονται να καθιερωθούν; Εδώ, θα πρέπει δυστυχώς να παραιτηθούμε κατ' αρχήν από την ιδέα μιας καταπιεστικής εξουσίας που με σωματική, ψυχολογική ή άλλης φύσης βίας επιβάλλει τα νέα τεχνολογικά μέσα στον πληθυσμό. Η εθελοδουλία αντιθέτως φαίνεται να είναι πολύ πιο σχετική. Μια εθελοδουλία, όμως, εν προκειμένω που δεν έχει να κάνει με την ταύτιση με τον ηγέτη, όπως συμβαίνει στον Λα Μποεσί, αλλά, πολύ απλούστερα, με την ευκολία. Οι τεχνολογικές εφευρέσεις παρέχουν τη δυνατότητα κάποια πράγματα να γίνονται πιο εύκολα, πιο απλά και με λιγότερο κόπο απ' ό,τι παλιότερα. «Κάνε τη ζωή σου ακόμα πιο απλή» προτρέπει μια διαφήμιση τηλεφωνικής

εταιρείας, λες και αυτό είναι οπωσδήποτε κάτι καλό!

Αν εξαιρέσει κανείς τους καθαρούς παραλογισμούς που δημιουργεί η εξώθηση της λογικής της αυτοματοποίησης στα άκρα, παραλογισμούς που βλέπουμε να μας ταλαιπωρούν λόγου χάρη στις «κουζίνες αφής» ή στα αυτόματα φώτα των αμερικανικών σπιτιών, πρέπει να παραδεχτούμε ότι η διευκόλυνση μέσω της τεχνολογίας σε γενικές γραμμές ισχύει. Ισχύει όμως, και αυτό πρέπει να υπογραμμιστεί, κυρίως στις μεμονωμένες περιπτώσεις! Συνολικά, αν υιοθετήσει κανείς μια ευρύτερη κοινωνική οπτική, το δόγμα της διευκόλυνσης δεν είναι διόλου αδιαμφισβήτητο. Οι υπολογισμοί με τους οποίους ο Ιβάν Ίλιτς έδειξε ότι λόγω του αυτοκινήτου τελικά *χάνουμε χρόνο* κινούνται προς αυτή την κατεύθυνση. Το ίδιο μπορεί να υποστηριχθεί και με βάση τη λεγόμενη ελαστικοποίηση της εργασίας, στην οποία οι ψηφιακές πλατφόρμες τύπου Uber και Airbnb διαδραματίζουν πρωταγωνιστικό ρόλο.

Αλλά το φαινόμενο είναι γενικότερο.

Με τα smartphones και τη λογική της διαρκούς διασυνδεσιμότητας που τα συνοδεύει, βλέπουμε ότι σε πολλές δουλειές πλέον «δεν υπάρχουν ωράρια». Ταυτόχρονα, η διαρκής ενημέρωση των προφίλ, η απάντηση σε κάθε είδους μηνύματα, οι ειδοποιήσεις που καταφθάνουν από πάσης φύσεως εφαρμογές στα κινητά, δημιουργούν μια μόνιμη κατάσταση εγρήγορσης και, κατά βάθος, πανικού. Έτσι, βλέπουμε ότι ενώ η τεχνολογία υπόσχεται την ευκολία και την απαλλαγή από τα προβλήματα, στην πραγματικότητα βρίσκεται στην αιχμή του δόρατος της εντατικοποίησης της εργασίας και της δημιουργίας νέων μπελάδων.

Εκτός από την ευκολία, ένα σημαντικό στοιχείο που θα πρέπει να λαμβάνεται υπ’ όψιν σε κάθε συζήτηση για την τεχνολογία είναι η ιδιαίτερη διάχυση που χαρακτηρίζει τις τεχνολογικές εφευρέσεις. Αυτή η διάχυση μπορεί να εννοηθεί με αρκετούς τρόπους, από τους οποίους ξεχωρίζουμε τρεις.

Πρώτα απ’ όλα, είναι κρίσιμο να τονιστεί ότι δεν υπάρχουν

καλώς ορισμένα και στεγανά σύνορα μεταξύ των διάφορων τεχνολογικών κλάδων. Οι τεχνολογίες, είτε σε μια συγκεκριμένη επιμέρους εφαρμογή, είτε, ιδίως, στη βασική ιδέα ή λογική που βρίσκεται από πίσω τους και τις στηρίζει, μεταναστεύουν πανεύκολα και διαρκώς σε διάφορους τομείς και σφαίρες της κοινωνικής ζωής.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα εδώ αποτελεί το γεγονός ότι πολλές, αν όχι οι περισσότερες ιατρικές τεχνολογίες, παραδείγματος χάρη αυτές που σχετίζονται με τους υπερήχους, ξεκίνησαν ως στρατιωτικές τεχνολογίες. Η προσπάθεια να βρεθεί η ακριβής θέση ενός εχθρικού ή μη υποβρυχίου (SONAR) ή αεροπλάνου (RADAR) ήταν αυτή που έκανε να εξελιχθούν οι τεχνικές που απαιτούνται ώστε να σαρώνουμε το ανθρώπινο σώμα. Αυτό το γεγονός δημιουργεί ένα τεράστιο πρόβλημα για τους σκοπούς μας, καθώς καθίσταται σαφές ότι το κοινωνικό ζήτημα της σχέσης με την τεχνολογία και του αυτοπεριορισμού της τεχνολογίας δεν μπορεί να επιλυθεί απλώς λέγοντας, λόγου χάρη, «θα σταματήσουμε την τεχνολογική έρευνα στον στρατιωτικό τομέα». Αυτό το πρόβλημα είναι κατά κάποιον τρόπο ειδικότερη περίπτωση ενός άλλου, ευρύτερου, που συνίσταται στο ότι *δεν μπορούμε να διαχωρίσουμε τις επιθυμητές από τις ανεπιθύμητες όψεις της τεχνολογίας, προκειμένου να κρατήσουμε μόνο τις πρώτες*. Το τίμημα που θα κληθεί να πληρώσει μια κοινωνία αν θέλει να αλλάξει τη σχέση της με την τεχνολογία είναι πολύ μεγαλύτερο. Με μία έννοια, ο υπολογιστής στον οποίο γράφονται αυτές οι γραμμές, αν δεν προϋποθέτει, τότε τουλάχιστον διατηρεί πολύ στενή συνάφεια με το σύνολο των τεχνολογικών επιτευγμάτων του σύγχρονου δυτικού κόσμου, *συμπεριλαμβανομένων των απειλητικών, προβληματικών και δυστοπικών τους όψεων και δυνατοτήτων*.

Ο δεύτερος τρόπος με τον οποίο μπορούμε να εννοήσουμε τη διάχυση των τεχνολογιών είναι ο ακόλουθος. Άπαξ και μια τεχνολογία υπάρξει, τότε γίνεται διαθέσιμη δυνητικά σε όλους, πράγμα που σημαίνει: και στο κράτος και στην εταιρεία και στον χάκερ και στην αστυνομία και στον δικτάτορα και στον τρομοκράτη. Η πίστη ότι αυτό το φαινόμενο θα μπορούσε να

περιοριστεί μέσω νομοθεσίας, πέρα από το γεγονός ότι στο βάθος δεν θα άλλαζε κάτι ουσιαστικά, είναι μάλλον παιδική. Αυτό που βλέπουμε συνεχώς τα τελευταία χρόνια είναι ότι οι χρήσεις διάφορων αμφιλεγόμενων τεχνολογιών, αφού κρατηθούν για μερικά χρόνια ως αποκλειστικότητα του κράτους και της αστυνομίας –ως εάν σε αυτούς να μπορούσαμε να έχουμε εμπιστοσύνη!–, γενικεύονται. Ας σκεφτεί κανείς εδώ τις κάμερες παρακολούθησης και το πού κατέληξε το περίφημο σχετικό debate. Σήμερα, όχι μόνο οι εθνικές οδοί και οι κεντρικοί δρόμοι, αλλά και κάθε μαγαζί, καθώς και πολλές πολυκατοικίες στο θυροτηλέφωνό τους, έχουν κάμερες στη μια ή την άλλη μορφή.

Έτσι, όταν βρισκόμαστε εν όψει της δημιουργίας ή της αποδοχής και καθιέρωσης μιας νέας τεχνολογικής εφαρμογής, δεν θα πρέπει να σκεφτόμαστε ότι αυτή θα χρησιμοποιηθεί μόνο για αγαστούς σκοπούς ούτε μόνο από τα «κατάλληλα» πρόσωπα. Αντιθέτως, θα πρέπει να έχουμε κατά νου και τον ασκό του Αιόλου που ενδέχεται να ανοίξει.

Ο τρίτος τρόπος να σκεφτούμε τη διάχυση των τεχνολογιών μάς φέρνει ταυτόχρονα και στο τρίτο σημείο που προεξαγγείλαμε στον τίτλο της ενότητας, υπό το όνομα «το αδιανόητο της προηγούμενης κατάστασης». Καθώς λοιπόν οι τεχνολογίες διαχέονται, επεκτείνονται και εν τέλει *κυριαρχούν* στο σύνολο μιας κοινωνίας, είτε πρόκειται για μία συγκεκριμένη εφεύρεση (λόγου χάρη ο τηλέγραφος) είτε για μια ομάδα τεχνολογικών εφαρμογών που χρησιμοποιούν παρόμοια μέσα και διαπνέονται από την ίδια λογική (φερ’ ειπείν τα social media ή οι πλατφόρμες αξιολόγησης τύπου Uber, e-FOOD, Airbnb, TripAdvisor κ.λπ.) παγιώνονται ως πραγματικότητα και ως αλήθεια σε τέτοιο βαθμό, που οι άνθρωποι δεν μπορούν πλέον να φανταστούν πώς ζούσαν πριν από αυτές ή χωρίς αυτές.

Για να χρησιμοποιήσουμε τους όρους του Ζακ Ρανσιέρ, θα λέγαμε ότι εγκαθιδρύεται πλέον ένας νέος «μερισμός του αισθητού».

Στη δική μας γενιά, αυτό είναι χαρακτηριστικό στην περίπτωση των κινητών τηλεφώνων. Δεν μπορούμε καν να διανοηθούμε πώς

δίνονταν και πώς τηρούνταν τα ραντεβού χωρίς κινητό. Αντίστοιχα, και πιο πρόσφατα, σε κάποιους επαγγελματικούς τομείς πρακτικά δεν γίνεται πλέον κάποιος να προσληφθεί αν δεν διαθέτει προφίλ στο LinkedIn. Και το επεισόδιο «Hang the DJ» της τηλεοπτικής σειράς *Black Mirror* παρουσιάζει έξυπνα μια κοινωνία στην οποία οι ερωτικές υποθέσεις των ανθρώπων διεκπεραιώνονται πλήρως μέσω μιας υπερεξελιγμένης dating app, που κάνει τους ήρωες να αναρωτιούνται: «Μα καλά, πώς χώριζαν οι άνθρωποι πριν από την εφαρμογή;»

Παρεμπιπτόντως, τα παραπάνω δείχνουν και την κενότητα των απόψεων του τύπου «όποιος θέλει δεν το χρησιμοποιεί» ή «είναι ανάλογα με τη χρήση που του κάνεις». Βλέπουμε ότι, στην πραγματικότητα, όταν μια τεχνολογία εδραιωθεί και ηγεμονεύσει, αναδιαμορφώνει το πλαίσιο της κοινωνικής ύπαρξης με τέτοιον τρόπο, ώστε οι διαφωνούντες, αν υπάρχουν, να τελούν σε καθεστώς παρία.

[…]

Το editorial του 5ου τεύχους μας [αποσπάσματα]

Δεν είσαι Πατριώτης. Δεν είσαι ‘Ελληνας. Είσαι Φασίστας!

Από μία φοιτήτρια

Τις τελευταίες μέρες εμφανίστηκε ένα, πρωτοφανές ίσως για τα εκπαιδευτικά δεδομένα -σε περίοδο δημοκρατίας-, περιστατικό. Καθηγητής βρέθηκε στο στόχαστρο εθνικιστών, οι οποίοι διέσυραν το όνομά του δημόσια, για την αντίθετη άποψη που εξέφρασε όσον αφορά τις καταλήψεις στα σχολεία για το μακεδονικό, καθώς επίσης παρακινόυσαν και σε άσκηση βίας απέναντι του! Μάλιστα το ζήτημα δεν σταμάτησε εκεί. Ο εν λόγω καθηγητής βρέθηκε και στο στόχαστρο υπόδικου μέλους της γνωστής εγκληματικής-νεοναζιστικής οργάνωσης Χρυσής Αυγής, Ηλία Παναγιώταρου, ο οποίος αναδημοσίευσε τα στοιχεία του καθηγητή σε προσωπικό του λογαριασμό στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Οι διαστάσεις που έχει πάρει το συγκεκριμένο θέμα όμως είναι τρομακτικές και τρομάζουν όχι μόνο τους άμεσα αλλά και τους έμμεσα επηρεαζόμενους.

Το σχολείο, από την ίδρυση του έως και σήμερα, αποτελούσε τον καθρέφτη-μικρόκοσμο της κοινωνίας. Σε ένα ιδανικό σχολείο, τα παιδιά μαθαίνουν να συνεργάζονται, να σέβονται τη διαφορετικότητα των συμμαθητών τους, μαθαίνουν για τα δικαιώματά τους στην ελεύθερη έκφραση, στη μόρφωση και στο ειρηνικό περιβάλλον… Τι γίνεται όμως όταν βλέπουν όλα αυτά, τα οποία με ζήλο τους δίδασκαν όλα αυτά τα χρόνια οι δάσκαλοι-ες και οι καθηγήτριες-τες τους, να γκρεμίζονται σαν πύργοι από τραπουλόχαρτα; Τι γίνεται όταν τους αφαιρούν κάθε δικαίωμα στην ελεύθερη έκφραση και τους στερούν το δικαίωμα στη μόρφωση αντιδημοκρατικά και φασιστικά για θέματα τα οποία ουδεμία

σχέση έχουν με τον εκπαιδευτικό χώρο;

Όλα όμως ξεκινούν από το σπίτι. Από τη μία, γονείς με δεξιόφρονες και εθνικιστικές πολιτικές απόψεις εισβάλλουν σε σχολεία με τη φυσική τους παρουσία ή δασκαλεύοντας τα βλαστάρια τους, αναπαράγοντας έτσι τις τοξικές αυτές αντιλήψεις, συνδράμουν την προσπάθεια να τίθενται υπό κατάληψη τα σχολεία με αίτημα «το ξεπούλημα της Μακεδονίας από τη Δημοκρατία». Προσπαθώντας με νύχια και με δόντια να πρωτοστατήσουν, ως άλλοι Τσε, σε μία επανάσταση με τους εαυτούς τους, μοχθώντας να καταφέρουν αυτά που δεν κατάφεραν νέοι και να αποχωριστούν με κάποιον τρόπο κι αυτοί τα απωθημένα τους.

Από την άλλη, καθηγήτριες-τές μαζί με διευθύντριες-ντές να φάσκουν και να αντιφάσκουν καθώς «αγκαλιάζουν» την κατάληψη και θεωρούν δίκαιους τους αγώνες των μαθητών για αυτό το εθνικό ζήτημα, ενώ μέχρι πρότινος απειλούσαν με αστυνομική παρέμβαση και στέρηση εκδρομών σε προηγούμενες καταλήψεις, ορμώμενοι από τις ελλείψεις (είτε υλών, είτε εκπαιδευτικού προσωπικού) που αντιμετώπιζε το εκάστοτε σχολείο. Άφησαν στην άκρη τον ρόλο του εξουσιαστή-εχθρού απέναντι στους, ιεραρχικά, κατώτερους μαθητές και πλέον ανέλαβαν τον ρόλο του οδηγητή-συμμάχου τους.

Επιπλέον, οι μαθητές-πιόνια αφενός βρίσκουν ευκαιρία να «επαναστατήσουν» και να ξεσπάσουν την οργή που τους κυριεύει λόγω εφηβείας με έναν -αποδεκτό από τους γονείς και την κοινωνία- τρόπο, για να μπορέσουν στο μέλλον να καυχηθούν για τους προσωπικούς αγώνες που έδωσαν από το δικό τους μετερίζι. Αφετέρου αρπάζουν τη δυνατότητα να χαθεί μάθημα από τα μαλλιά, κλείνοντας και καθιστώντας το ίδιο το σχολείο μη λειτουργικό, με μη δημοκρατικές διαδικασίες. Σε κάθε περίπτωση οι προθέσεις τους παύουν να είναι αθώες και οι μαθητές παύουν να θεωρούνται «παιδιά».

Τέλος, είναι αναπόφευκτη η αναφορά σε μαθήτριες-τές, καθηγήτριες-τές και γονείς που διαφωνούν αλλά μένουν άπραγοι.

Μεγαλωμένοι στην αδράνεια και συνηθισμένοι από αυτήν. Ίσως είναι και αυτοί που μέχρι χθες ήταν προετοιμασμένοι για μάχη, αλλά μόλις είδαν πως σήμερα σοβάρεψε η κατάσταση αποφάσισαν να τρέξουν στη «ζώνη ασφαλείας» τους. Αυτοί οι οποίοι προτιμούν τη σιωπή ώστε να «έχουν το κεφάλι τους ήσυχο», που κοιτάνε την δουλειά τους, εθελοτυφλούν και δεν θέλουν να πάρουν μέρος, ως κλασσικοί νοικοκυραίοι, ξεχνώντας ότι σιωπή σημαίνει συνενοχή.

Με αποτέλεσμα, όλοι αυτοί οι παράγοντες να συνεισφέρουν στη δημιουργία ενός ασθενικού σχολείου και κατ' επέκταση ενός ασθενικού, αμόρφωτου λαού, αδύναμου να ανταπεξέλθει σε οποιαδήποτε εξέλιξη. Έχοντας ως πρότυπο κοινωνίας ακριβώς αυτό το παράδειγμά, όπου η αντίθεση-ανυποταξία τιμωρείται και κινδυνεύει από κάθε άποψη, το μόνο μέλλον που προβλέπεται για αυτό τον τόπο είναι η μαζική παραγωγή όμοιων βολεμένων, άβουλων και σιωπηλών όντων.

Έτοιμοι, λοιπόν, οι προαναφερθείς (γονείς, μαθητές, διευθυντές, καθηγητές) να βγουν στους δρόμους για να διεκδικήσουν την ελληνικότητα του τόπου τους πατώντας -κυριολεκτικά- επι πτωμάτων και βγάζοντας από τη μέση κάθε εμπόδιο, λησμονώντας όμως ότι απέναντί τους, ως εμπόδια, πάντα θα βρίσκουν εμάς.

Για κάθε καθηγητή που απειλείται από την κοινωνία για τις αντισυστημικές του απόψεις. Για κάθε μαθητή που η φωνή του καλύπτεται από τις αλαλάζουσες βοές τραμπούκων.

Εν κατακλείδι, καταγγέλλω κάθε ενεργητική και παθητική στήριξη εθνικιστικών καταλήψεων από καθηγητές-τριες, διευθύντριες-ντές, γονείς και μαθήτριες-τές!

Θέλουμε ελεύθερα εκπαιδευτικά ιδρύματα και ΚΑΝΕΝΑΝ-ΚΑΜΙΑ ανυπότακτο-η διδάσκοντα-διδάσκουσα ή μαθητή-τρια στο στόχαστρό τους!

ΔΕΝ ΘΕΛΟΥΜΕ ΝΑ ΘΡΗΝΗΣΟΥΜΕ ΑΛΛΑ ΘΥΜΑΤΑ!

ΔΕΝ ΧΩΡΑΕΙ Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ!

Αυτονομία, Πολιτική, Ψυχανάλυση: Μια συζήτηση ανάμεσα στον Sergio Benvenuto & τον Κορνήλιο Καστοριάδη

Μετάφραση από την αγγλική: **Αλέξανδρος Σχισμένος**

Ο παρακάτω διάλογος πραγματοποιήθηκε στο διαμέρισμα του Καστοριάδη στο Παρίσι, στις 7 Μαΐου 1994. Καταγράφηκε και κινηματογραφήθηκε για την Εγκυκλοπαίδεια Πολυμέσων Φιλοσοφικών Επιστημών της RAI – Radiotelevisione Italiana. Δημοσιεύθηκε αρχικά στο European Journal of Psychoanalysis, Αριθ. 6, χειμώνας 1998. Μεταφράστηκε στα αγγλικά από τη γαλλική από την Joan Tambureno.

Benvenuto: Είστε φιλόσοφος της πολιτικής, αλλά είστε και ψυχαναλυτής. Επηρεάζει τις φιλοσοφικές σας αντιλήψεις το επάγγελμά σας αυτό της ψυχανάλυσης;

Καστοριάδης: Υπάρχει ένας πολύ ισχυρός δεσμός μεταξύ της έννοιας της ψυχανάλυσης και της πολιτικής μου. Ο στόχος και των δύο είναι η ανθρώπινη αυτονομία, αν και μέσω διαφορετικών διαδικασιών. Η πολιτική στοχεύει στην απελευθέρωση του ανθρώπου, επιτρέποντάς του να ανέλθει στη δική του αυτονομία μέσω της συλλογικής δράσης. Η επικρατούσα έννοια κατά τον 18ο και 19ο αιώνα (συμπεριλαμβανομένου αυτής του Μαρξ), σύμφωνα με την οποία το αντικείμενο της πολιτικής ήταν η ευτυχία, είναι λανθασμένη, ακόμη και καταστροφική. Το αντικείμενο της πολιτικής είναι η ελευθερία. Και η πολιτική είναι συλλογική – συνειδητή και διαβεβουλευμένη – δράση, με στόχο τον μετασχηματισμό των θεσμών σε θεσμούς ελευθερίας και αυτονομίας.

Benvenuto: Η Αμερικανική Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας δεν δηλώνει ότι ο στόχος του κράτους είναι η ευτυχία, αλλά εξασφαλίζει την ελευθερία του καθενός να επιδιώξει την ευτυχία. Αυτή η ατομική αναζήτηση της ευτυχίας έχει σταδιακά ταυτιστεί στην Αμερική με το κριτήριο της «επίλυσης προβλημάτων». Ωστόσο, συνεπάγεται η αναζήτηση της ευτυχίας για κάθε άνθρωπο και την αυτονομία του κάθε ανθρώπου; Η ιδέα ότι η κοινωνία πρέπει να επιτρέπει σε όλους να αναζητήσουν τη δική τους ευτυχία συνεπάγεται μια ορισμένη φιλελεύθερη έννοια αυτονομίας. Σκοπεύετε στην «αυτονομία» σύμφωνα με αυτό το αμερικανικό νόημα;

Καστοριάδης: Όχι, όχι με το αμερικανικό νόημα. Η Αμερικανική Διακήρυξη αναφέρει: "Πιστεύουμε ότι όλοι οι άνθρωποι δημιουργούνται ελεύθεροι και ίσοι για την επιδίωξη της ευτυχίας". Αλλά δεν πιστεύω ότι ο θεός δημιούργησε όλους τους ανθρώπους ελεύθερους και ίσους.

Πρώτον, ο θεός δεν δημιούργησε τίποτα γιατί δεν υπάρχει. Δεύτερον, δεδομένου ότι οι άνθρωποι προέκυψαν, πρακτικά δεν υπήρξαν ποτέ ελεύθεροι και ίσοι. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να ενεργούν για να γίνουν ελεύθεροι και ίσοι. Και αφού έχουν γίνει ελεύθεροι και ίσοι, αναμφισβήτητα θα υπάρχουν απαιτήσεις σχετικά με το Κοινό Αγαθό και αυτό είναι το αντίθετο της φιλελεύθερης αντίληψης σύμφωνα με την οποία όλοι πρέπει να επιδιώκουν την ατομική ευτυχία που θα συνεπαγόταν ταυτόχρονα τη μέγιστη ευτυχία για όλους. Υπάρχουν ορισμένα είδη κοινωνικών υπηρεσιών που δεν απευθύνονται αποκλειστικά στα συμφέροντα της ατομικής ευτυχίας και οι οποίες αποτελούν αντικείμενο πολιτικής δράσης – παραδείγματος χάριν, μουσεία ή δρόμοι – και εξίσου είναι προς το συμφέρον της δικής μου αυτονομίας το να είναι και οι άλλοι αυτόνομοι.

Ωστόσο, αν η κοινωνία παρεμβαίνει στην ευτυχία μου, το αποτέλεσμα είναι ο ολοκληρωτισμός. Σε αυτή την περίπτωση, η κοινωνία θα μου πει: "είναι η γνώμη της πλειοψηφίας ότι δεν πρέπει να αγοράσετε δίσκους του Μπαχ, αλλά της Madonna. Αυτή είναι η βούληση της πλειοψηφίας και αδιαφορώ για την ευτυχία

σας!”. Πιστεύω ότι η ευτυχία μπορεί και πρέπει να επιδιώκεται από κάθε άτομο από μόνο του. Εναπόκειται σε κάθε άτομο είτε να γνωρίζει είτε να μην γνωρίζει τι δημιουργεί την ευτυχία του. Σε ορισμένες στιγμές, θα το βρει εδώ και σε άλλες αλλού.

Η ίδια η έννοια της ευτυχίας είναι αρκετά περίπλοκη, ψυχολογικά και φιλοσοφικά.

Ωστόσο, το αντικείμενο της πολιτικής είναι η ελευθερία και η αυτονομία, και αυτό είναι δυνατό μόνο μέσα σε ένα θεσμικό, συλλογικό πλαίσιο, το οποίο επιτρέπει την ελευθερία και την αυτονομία. Το αντικείμενο της ψυχανάλυσης είναι το ίδιο. Και υπάρχει η απάντηση στην ερώτηση ως προς το τέλος της ψυχανάλυσης (στην οποία ο Φρόιντ επέστρεψε συχνά), με τις δύο αισθήσεις της λέξης τέλος (στόχος / τέλος): ο τερματισμός στον χρόνο και ο στόχος της ανάλυσης. Ο στόχος της ανάλυσης είναι να γίνει το άτομο όσο το δυνατόν πιο αυτόνομο.

Αυτό δεν σημαίνει αυτόνομο με την Καντιανή έννοια, δηλαδή τη συμμόρφωση με ηθικές επιταγές, που καθορίζονται με τον ίδιο τρόπο, μια για πάντα. Το πραγματικά αυτόνομο άτομο είναι εκείνο που έχει μεταμορφώσει τη σχέση του με το ασυνείδητό του σε τέτοιο σημείο ώστε να μπορεί – στο βαθμό που είναι δυνατόν στο ανθρώπινο σύμπαν – να γνωρίζει τις δικές του επιθυμίες και ταυτόχρονα να πετυχαίνει τον έλεγχο τα ενεργήματα αυτών των επιθυμιών. Το να είμαι αυτόνομος δεν σημαίνει, για παράδειγμα, ότι είμαι ηθικός επειδή δεν επιθυμώ τη σύζυγο του γείτονά μου. Δεν έχω καταφέρει να ελέγξω αυτή την επιθυμία για τη σύζυγο του γείτονά μου, πέραν της οποίας ο καθένας από εμάς άρχισε τη ζωή επιθυμώντας τη σύζυγο ενός συνανθρώπου του, αφού ο καθένας επιθυμούσε τη μητέρα του. Αν κάποιος δεν έχει αρχίσει έτσι τη ζωή, δεν είναι άνθρωπος, αλλά τέρας.

Ωστόσο, είναι άλλο πράγμα να θέσουμε σε εφαρμογή αυτήν την επιθυμία. Άτομα πενήντα ή εξήντα ετών μπορούν ακόμη να έχουν αιμομικτικά όνειρα, πράγμα που αποδεικνύει ότι η επιθυμία αυτή παραμένει. Ένα άτομο που τουλάχιστον μία φορά τον χρόνο δεν επιθύμησε τον θάνατο κάποιου, επειδή κάποιος τον έχει κάπως

βλάψει, είναι ένα σοβαρά παθολογικό άτομο. Αυτό δεν σημαίνει ότι πρέπει απαραιτήτως να σκοτώσει εκείνο το άτομο, αλλά είναι απαραίτητο να συνειδητοποιήσει ότι "εκείνη τη στιγμή ήμουν τόσο εξοργισμένος με εκείνο τον άνθρωπο που αν θα μπορούσα να τον κάνω να εξαφανιστεί από προσώπου γης, θα το έκανα. Αλλά έπειτα, δεν θα το είχα κάνει, έστω κι αν μπορούσα". Αυτό ονομάζω αυτονομία.

Benvenuto: Μιλάτε για αυτονομία. Άλλοι ψυχαναλυτές που, όπως και εσείς, τείνουν προς την Αριστερά, προτιμούν να μιλούν για την ψυχανάλυση ως μέσο χειραφέτησης. Είναι αυτό το ίδιο πράγμα;

Καστοριάδης: Είναι· ωστόσο, η αυτονομία είναι πιο ακριβής. Η ψυχανάλυση δεν μπορεί να αποτελέσει μέσο για την κοινωνική χειραφέτηση, δεν μπορεί να μας ελευθερώσει από την κοινωνία μας όπου κυριαρχεί το χρήμα ή από την τεράστια εξουσία που ασκεί το κράτος. Η ψυχανάλυση δεν έχει την ικανότητα να κάνει επαναστάτες τους ασθενείς, αλλά μπορεί να τους βοηθήσει να ξεπεράσουν τις αναστολές τους, καθιστώντας τους πιο διαυγείς και πιο ενεργούς πολίτες.

Ωστόσο, το πρόβλημα της ψυχανάλυσης είναι η σχέση του ασθενούς με τον εαυτό του. Υπάρχει το φημισμένο σχόλιο του Φρόιντ στις Νέες Διαλέξεις για την Ψυχανάλυση: "Wo es war, soll ich werden", "όπου αυτό υπάρχει, πρέπει εγώ να γίνω", δηλαδή, να αντικαταστήσω το Αυτό (Id) με το Εγώ. Η φράση είναι περισσότερο από αμφίσημη, ακόμη κι αν η ασάφειά της ξεδιαλύνεται στην ακόλουθη παράγραφο: αυτή είναι μια προσπάθεια αποστράγγισης, παρόμοια με τις προσπάθειες των Κάτω Χωρών για την αποστράγγιση της θάλασσας του Zuyderzee. Η πρόθεση της ψυχανάλυσης δεν είναι να αποστραγγίσει το ασυνείδητο· αυτό θα ήταν μια παράλογη, αλλά και αδύνατη, δέσμευση. Αυτό που σκοπεύει είναι να προσπαθήσει να μετασχηματίσει τη σχέση της περίπτωσης του Εγώ, του περισσότερο ή λιγότερο συνειδητού υποκειμένου, που περισσότερο ή λιγότερο αναστοχάζεται, με τις ορμές του, το ασυνείδητο του. Ο ορισμός της αυτονομίας στο ατομικό πεδίο είναι: να

γνωρίζω τι επιθυμώ, να γνωρίζω τι θα ήθελα πραγματικά να κάνω και γιατί και να γνωρίζω τι ξέρω και τι δεν κάνω.

Benvenuto: Σήμερα επικρατεί ένα είδος επίσημης ιδεολογίας της αυτονομίας. Αρκεί να δούμε, για παράδειγμα, τις διαφημίσεις στα μέσα ενημέρωσης για να συνειδητοποιήσουμε ότι υπάρχει μια ιδεολογική πώληση ενός ειδωλολατρικού ύμνου στην ευτυχία που επιδιώκεται από αυτόνομους άνδρες και γυναίκες. Δεν είναι το ιδανικό σου για την αυτονομία κοντά στις ιδέες που κυριαρχούν σήμερα; Έγραψες ότι ο Μαρξ ήταν αντικαπιταλιστής, αλλά στην πραγματικότητα μοιράστηκε τις ίδιες προκαταλήψεις και τις ίδιες αξιώσεις με την καπιταλιστική κοινωνία. Θα μπορούσες να κατηγορηθείς για κάτι παρόμοιο, επειδή προτείνεις ως εναλλακτική ένα ιδανικό που είναι σήμερα εντελώς κυρίαρχο, ακόμη και κοινό.

Καστοριάδης: Υπάρχει σαφώς, από την πλευρά της σύγχρονης κοινωνίας, μια πρωτοφανής δύναμη αφομοίωσης και ιδιοποίησης. Ωστόσο, άρχισα να μιλώ για τη δημιουργία, το φαντασιακό και την αυτονομία περίπου τριάντα χρόνια πριν. Εκείνη την εποχή, δεν επρόκειτο καθόλου για ένα διαφημιστικό σύνθημα. Σταδιακά, οι διαφημιστές ιδιοποιήθηκαν τα λόγια μου επειδή έγιναν οι ιδέες του Μάη του ’68. Ωστόσο, η αμηχανία αυτών των διαφημιστών γίνεται εμφανής όταν μιλούν για τη δημιουργικότητα. “Αν θέλετε πραγματικά να είστε δημιουργικοί, ελάτε και εργαστείτε για την IBM” – αυτό είναι ένα διαφημιστικό σύνθημα. Αλλά στη IBM, δεν είστε ούτε περισσότερο ούτε λιγότερο δημιουργικοί από ό,τι είστε αλλού. Η δημιουργικότητα για την οποία μιλάω είναι των ανθρώπινων όντων που πρέπει να απελευθερωθούν, κάτι που είναι εντελώς διαφορετικό πράγμα.

Στη Γαλλία, δεν μιλάμε τόσο πολύ για αυτονομία όσο για ατομικισμό. Τώρα, ο ατομικισμός, όπως αναφέρεται στη δημοσιότητα, στις επίσημες ιδεολογίες ή στην πολιτική, δεν έχει καμία σχέση με αυτό που αποκαλώ αυτονομία του ατόμου.

Καταρχάς, ο ατομικισμός είναι: «κάνω ό, τι θέλω», ενώ η

> ***αυτονομία είναι: «κάνω αυτό που πιστεύω ότι είναι σωστό να κάνω, δεν στερώ στον εαυτό μου το να κάνω ό,τι μου αρέσει, αλλά δεν κάνω κάτι απλώς και μόνο επειδή με ευχαριστεί».***

Σε μια κοινωνία στην οποία καθένας κάνει ό,τι θέλει, θα υπάρξουν δολοφονίες και βιασμοί. Και τότε, αυτή η δημοσιότητα και η ιδεολογία είναι παραπλανητικές, επειδή ο υποτιθέμενος ατομικισμός, ο ναρκισσισμός με τον οποίο μας πλημμυρίζουν, είναι ένας ψευδο-ατομικισμός. Η σημερινή μορφή ατομικισμού είναι ότι στις 8:30, κάθε βράδυ σε κάθε γαλλικό νοικοκυριό, οι ίδιοι δέκτες συντονίζονται για να λάβουν τα ίδια τηλεοπτικά προγράμματα, τα οποία μεταδίδουν τα ίδια σκουπίδια. Σαράντα εκατομμύρια άτομα, σαν να υπακούν σε μια στρατιωτική διοίκηση, κάνουν το ίδιο πράγμα και αυτό ονομάζεται ατομικισμός! Με τη λέξη "άτομο" εννοώ κάποιον που προσπαθεί να γίνει αυτόνομος, ο οποίος έχει επίγνωση του γεγονότος ότι, ως άνθρωπος, είναι απολύτως μοναδικός και προσπαθεί να αναπτύξει την ιδιαιτερότητά του με τρόπο αναστοχαστικό. Συνεπώς, δεν υπάρχει σχέση μεταξύ της ιδεολογίας της δημοσιότητας και όσων είπα.

Benvenuto: Προφανώς, η ιδέα σας για τον στόχο (τέλος) της ψυχανάλυσης είναι ουσιαστικά αντίθετη με αυτή που προτείνει ο Lacan. Επέκρινε έντονα την ιδέα ότι αυτός ο στόχος ήταν να δημιουργηθεί ένα αυτόνομο εγώ, απόκαλούσε αυτή τη θεωρία μια «αμερικανική ιδεολογία». Θεωρείτε ότι η κριτική του Lacan είναι δίκαιη;

Καστοριάδης: Μερικώς. Γιατί, υπήρχαν δυο πιθανές – ίσως και πραγματικές – αποκλίσεις. Η πρώτη ήταν η απόλυτη υπερεκτίμηση του Εγώ και της συνειδητότητας. Η έκφραση του Φρόιντ, «όπου ήταν αυτό, πρέπει εγώ να γίνω», θα πρέπει να συμπληρωθεί από τη συμμετρική: «εκεί όπου εγώ είμαι, πρέπει αυτό να μπορέσει να εμφανιστεί». Πρέπει να κατορθώσουμε να μιλήσουμε για τις επιθυμίες μας. Το να τις αφήσουμε να περάσουν στην πραγματικότητα, επιτρέποντάς τες να μεταφραστούν σε δράση, είναι προφανώς κάτι άλλο. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητο να αφήσουμε τις ορμές να αναδυθούν· είναι απαραίτητο να

γνωρίζουμε ακόμη και τις πιο περίεργες, τερατώδεις και καταθλιπτικές ορμές που θα μπορούσαν να εμφανιστούν στην καθημερινή, συνειδητή ζωή μας. Από την άλλη πλευρά, το αυτόνομο Εγώ στο οποίο αναφέρονται ορισμένοι Αμερικανοί είναι στην πραγματικότητα το κοινωνικά κατασκευασμένο άτομο: το Εγώ οικοδομήθηκε από την κοινωνία· δηλαδή ένα άτομο γνώριζε ότι έπρεπε να εργαστεί για να ζήσει και ότι εάν αντιτασσόταν στον προϊστάμενό του ήταν επειδή δεν είχε επιλύσει το σύμπλεγμα του Οιδίποδα. Έχουν υπάρξει ερωτηματολόγια για την κάλυψη θέσεων εργασίας σε αμερικανικές εταιρείες στα οποία, εάν ο υποψήφιος απαντήσει στην ερώτηση «όταν ήσουν παιδί, αγαπούσες τη μητέρα σου ή τον πατέρα σου περισσότερο;» με το «αγαπούσα τη μητέρα μου περισσότερο», παίρνει αρνητικό βαθμό. Διότι, προφανώς, αν αντιτίθετο στον πατέρα του, θα μπορούσε να είναι ένας πιθανός ταραχοποιός για την εταιρεία. Αυτή είναι μια ιδεολογική χρήση της ψυχανάλυσης με σκοπό την προσαρμογή.

Το 1940, όταν υπήρχαν 15 εκατομμύρια άνεργοι στις Ηνωμένες Πολιτείες, ένα άρθρο δημοσιεύθηκε στο International Journal for Psychoanalysis από Αμερικανούς ψυχαναλυτές που ερμήνευαν τις ψυχαναλυτικές ρίζες της ανεργίας: κάποιος είναι άνεργος εξαιτίας μιας ασυνείδητης επιθυμίας να είναι άνεργος. Πρόκειται για μια παρεκτροπή, καθώς και για μια ηλιθιότητα, δεδομένου ότι η ανεργία είναι σαφώς φαινόμενο που συνδέεται με την οικονομία.

Ωστόσο, η κριτική του Lacan για αυτή την τάση ήταν κάπως κακόπιστη. Πρώτον, επειδή επέλεξε έναν εύκολο στόχο, δεύτερον γιατί ήθελε να προτείνει μια ιδεολογία της επιθυμίας. Τώρα, αυτή η λακανική ιδεολογία της επιθυμίας είναι τερατώδης, επειδή η επιθυμία είναι δολοφονία, αιμομιξία και βιασμός. Για τον Lacan, υπάρχει ο Νόμος, αλλά αυτός ο Νόμος – καθώς ο ίδιος είναι ανίκανος να τον εντάξει σε ένα κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο – ίσως θα μπορούσε να είναι οποιοσδήποτε νόμος. Υπήρχε νόμος στο Άουσβιτς. υπήρχε νόμος στο Gulag. και υπάρχει νόμος στο Ιράν σήμερα.

Benvenuto: Αλλά ο Lacan μίλησε για συμβολικό νόμο,

αποτελούμενο από τη γλώσσα και με μια καθολική δομή. Δεν πρόκειται για κάποιο νόμο που επιβάλλεται από οποιοδήποτε καθεστώς.

Καστοριάδης: Φυσικά, με τη γλώσσα μπορούμε να πούμε οτιδήποτε θέλουμε. Αλλά τι ακριβώς εννοεί ως συμβολικό νόμο; Η λέξη "συμβολικός" για τον Lacan είναι ένα σκελετώδες κλειδί, μια λέξη που αποκρύπτει το γεγονός ότι μιλάμε για τη θέσμιση και τον θεσμό. Ωστόσο, λέγοντας ότι είναι συμβολικός, αυτό που ζητά είναι να παραχωρήσει στο θεσμό και στο θεσμισμένο μια ψευδο-υπερβατική διάσταση, όπως θα έλεγε ο Καντ. Αλλά το συμβολικό είναι κάτι άλλο. Η γλώσσα ανήκει στο συμβολικό, υπό την έννοια ότι όλα τα σημάδια είναι σύμβολα ενός αναφόρου, ή ότι υπάρχουν σύμβολα άλλης τάξης. Αλλά πρέπει να τερματίσουμε τη λακανική συσκότιση του συμβολικού.

Δεν υπάρχει "συμβολικό" ως ανεξάρτητος τομέας· υπάρχει ένα συμβολικό ως μέρος και λειτουργία του φαντασιακού. Διαφορετικά, υπάρχουν θεσμικά όργανα και υπάρχει ζήτημα εγκυρότητας των θεσμικών οργάνων. Ωστόσο, η ερώτηση δεν είναι συμβολική. Είναι τότε ο θεσμός δικαίως έγκυρος; Θα είναι πάντοτε έγκυρος de facto, εφόσον επιβάλλει κυρώσεις. Αυτό όμως ισχύει de facto στο Άουσβιτς και συμβαίνει και σήμερα στο Ιράν. Είναι έγκυρος δικαίω; Τώρα, δεν υπάρχει τίποτα στην αντίληψη του Lacan που να μας οδηγήσει να κάνουμε μια διάκριση μεταξύ του νόμου του Άουσβιτς και του νόμου της αρχαίας Αθήνας, ή των σημερινών νόμων στις Ηνωμένες Πολιτείες. Εξ ου και η περίφημη έκφραση του Lacan που δηλώνει ότι ο κύριος δεν παραιτείται από την επιθυμία του. Τώρα, είναι ο κύριος που ξέρει ποια είναι η επιθυμία του και αν η επιθυμία του είναι σαν την επιθυμία του Lacan – δηλαδή να μεταμορφώσει τους οπαδούς του σε σκλάβους – τότε η επιθυμία του πραγματοποιείται.

Αλλά αυτό είναι ουσιαστικά αντίθετο με το πεδίο εφαρμογής της ψυχανάλυσης, το οποίο δεν αφορά το πώς θα πραγματοποιηθεί η επιθυμία του αφέντη, ή του καθενός – ειδικά αν γνωρίζουμε τι υποδηλώνει η επιθυμία στην ψυχανάλυση – γιατί αυτό θα ήταν

ασυμβίβαστο με την πραγματική, κοινωνική ζωή. Και δεν εννοώ εδώ την πραγματική αμερικανική κοινωνία, αλλά και την πιο ιδανική κοινωνία που μπορεί να φανταστεί κανείς.

Έτσι, ο Lacan επανέρχεται στις πιο ουτοπικές πτυχές της ιδεολογίας του νεαρού Μαρξ και των Αναρχικών, αν και θα είχε γελάσει σαρκαστικά αν εξέταζε αυτές τις ιδεολογίες. Ο νεαρός Μαρξ και οι αναρχικοί σχεδίαζαν μια κοινωνία στην οποία δεν θα υπήρχε ούτε νόμος ούτε θεσμός.

Benvenuto: Αυτή η κατηγορία εναντίον του Lacan ως αναρχικού με εκπλήσσει. Οι αριστεροί κριτικοί του τον κατηγόρησαν ότι ήταν καταπιεστικός, λόγω της εμμονής του στο νόμο και τον ευνουχισμό. Για τον Lacan να παραμείνουμε πιστοί στην επιθυμία μας σημαίνει ευνουχισμό, δηλαδή, να αποποιηθούμε την ενεργοποίηση των φαντασιώσεών μας.

Καστοριάδης: Όχι και τόσο, επειδή η υπόθεση του ευνουχισμού στον Lacan είναι εξαιρετικά διφορούμενη. Είναι η αποποίηση της επιθυμίας που απευθύνεται στη μητέρα, αλλά αυτή είναι η προϋπόθεση για την πραγματοποίηση της επιθυμίας. Για τον Lacan υπάρχει νεύρωση επειδή το άτομο δεν κατάφερε να αναλάβει τον ευνουχισμό του και αν τον αναλάβει, τότε η επιθυμία του απελευθερώνεται, με την εξαίρεση ότι προφανώς δεν την κατευθύνει προς τη μητέρα αλλά προς άλλες γυναίκες.

Benvenuto: Αλλά για τον Lacan, να αναλάβουμε την επιθυμία μας δεν σημαίνει να απολαμβάνουμε αυτό που απαιτούμε στην πραγματικότητα. Κάνει μια διάκριση ανάμεσα στην επιθυμία, τη ζήτηση και την απόλαυση που συμβαίνει στην πραγματικότητα.

Καστοριάδης: Όλα αυτά είναι πολύ διφορούμενα. Ο Lacan, θεωρητικά, είναι όλα όσα συνιστούν το πιο κοινότοπο, πιο ύποπτο, παρόμοιο με αυτές τις παριζιάνικες μόδες που εμφανίζονται και στη συνέχεια εξαφανίζονται μετά από πέντε, δέκα, είκοσι χρόνια.

Αλλά επιστρέφοντας στην ιστορία της ψυχανάλυσης, το ιδιαίτερο πρόβλημα του ανθρώπινου όντος είναι να επιτύχει να

δημιουργήσει μια σχέση με το ασυνείδητο που δεν είναι απλώς καταστολή του ασυνείδητου ή καταστολή του ίδιου σύμφωνα με μια δεδομένη κοινωνική υπαγόρευση και, πιο συγκεκριμένα, η κοινωνική ετερονομία. Εδώ έχουμε και πάλι ένα σημείο στο οποίο συναντιούνται η ψυχανάλυση και η πολιτική. Σε ποιο βαθμό θα μπορούσα να αποκαλέσω τον κοινωνικό νόμο επίσης και δικό μου νόμο και όχι έναν νόμο που μου επιβλήθηκε με ετερόνομους τρόπους; Είναι και δικός μου νόμος μόνο αν έχω ασχοληθεί ενεργά με τη διαμόρφωση του νόμου. Μόνο υπό αυτές τις συνθήκες μπορώ να είμαι πραγματικά αυτόνομος, δεδομένου ότι είμαι υποχρεωμένος να ζήσω σε μια κοινωνία που έχει νόμους. Έτσι, έχουμε ένα δεύτερο σημείο σύνδεσης μεταξύ του νοήματος της αυτονομίας στην ψυχανάλυση και του νοήματος της αυτονομίας στην πολιτική.

Benvenuto: Η αριστερή κουλτούρα έχει συχνά επικρίνει την ψυχανάλυση ως μια πρακτική ιδιάζουσα σε μια αστική κοινωνία, διότι ουσιαστικά βασίζεται σε ένα είδος ιδιωτικού συμβολαίου. Πάνω απ ‘όλα, κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 και της δεκαετίας του ’70, ένας ορισμένος τομέας της αριστεράς πρότεινε την αντικατάσταση της ψυχανάλυσης με μια κοινωνική αντιμετώπιση των προσωπικών προβλημάτων, ανάγοντας τις ψυχοπαθολογικές διαταραχές στην κοινωνική αλλοτρίωση. Ποια είναι η γνώμη σας για αυτή την αριστερή, μαρξιστική κριτική της ψυχαναλυτικής ηθικής;

Καστοριάδης: Αυτή ήταν μια ριζοσπαστική αριστερίστικη υπερβολή της δεκαετίας του 1960 και της δεκαετίας του ’70, η οποία βρήκε κίνητρο σε ορισμένες πτυχές της κατεστημένης ψυχανάλυσης. Κάθε ψυχαναλυτική διαδικασία περιλαμβάνει αναγκαστικά δύο άτομα: έναν ψυχαναλυτή και έναν αναλυόμενο. Δεν μπορεί να υπάρξει μεταβίβαση και επεξεργασία αυτής της μεταβίβασης έξω από αυτή τη σχέση μεταξύ ψυχαναλυτή και αναλυόμενου. Υπάρχει, ωστόσο, μια πτυχή που είναι πολύ δύσκολο να επιλυθεί και στην οποία κανείς δεν έχει παράσχει ακόμη μια λύση: την οικονομική πτυχή. Από τη μία πλευρά, ο ψυχαναλυτής πρέπει να καταφέρει να επιβιώσει. Από την άλλη,

όπως αποδεικνύει η εμπειρία, ακόμη και για την ψυχανάλυση, μια απλήρωτη ψυχανάλυση δεν είναι ψυχολογικά ανεκτή (διότι το χρέος που συνάπτει με τον ψυχαναλυτή είναι τεράστιο) και αναπόφευκτα θα είναι αναποτελεσματική, αφού ο αναλυόμενος μπορεί να πολυλογεί απεριόριστα, αν ο χρόνος της συνεδρίας δεν του κοστίζει τίποτα.

Υπάρχει, εν πάση περιπτώσει, ένα πρόβλημα: η τεράστια ανισότητα της διανομής του πλούτου στη σημερινή κοινωνία θέτει την ψυχανάλυση πέραν των δυνατοτήτων των περισσοτέρων από εκείνους που την χρειάζονται, εκτός εάν αυτοί επιδοτηθούν από το Εθνικό Σύστημα Υγείας. Αυτό θα μπορούσε να επιλυθεί αποτελεσματικά μόνο στο πλαίσιο ενός γενικού κοινωνικού μετασχηματισμού.

Benvenuto: Ποιες είναι λοιπόν οι πρακτικές και πολιτικές προτάσεις σας για την αντιμετώπιση της κλασσικής κριτικής κατά των ψυχαναλυτών: ότι αναλαμβάνουν μόνο τους ράθυμους πλούσιους και συνήθως πολύ λίγους ασθενείς σε σχέση με τον μέσο πληθυσμό;

Καστοριάδης: Αυτό δεν είναι κατ ‘ανάγκη αληθινό. Από τις δεκάδες ασθενείς που έχω αναλάβει μέχρι σήμερα, σχεδόν κανένας δεν ήταν πλούσιος. Μερικοί έχουν κάνει τεράστιες θυσίες για να μπορέσουν να ψυχαναλυθούν. Προσαρμόζω την αμοιβή μου στις οικονομικές δυνατότητες του ασθενούς. Υπάρχουν επίσης εκείνοι που δεν μπορούν να πληρώσουν τίποτα. Αλλά πρακτικά κανείς δεν έχει έρθει σε με για ψυχανάλυση για να μπορέσει να πει σε ένα φανταχτερό δείπνο “κάνω ψυχανάλυση”.

Το οικονομικό ερώτημα είναι ωστόσο ένα πραγματικό πρόβλημα και θα ήταν καλό να προσπαθήσουμε να εξαλείψουμε αυτή τη μεγάλη ανισότητα εισοδήματος στη σημερινή κοινωνία. Ωστόσο, από θεωρητική άποψη, δεν μπορούμε να παραμείνουμε μπλοκαρισμένοι στην φροϋδική θεωρία, όπως διατυπώθηκε αρχικά. Ο Φρόιντ ήταν μια ασύγκριτη μεγαλοφυία, και σε αυτόν αποδίδεται ένας πλούτος ιδεών. **Αλλά υπάρχει και ένα τυφλό σημείο στον Φρόιντ: η φαντασία.**

Υπάρχει ένα σημαντικό παράδοξο στα έργα του Φρόιντ, ότι όλα όσα αναφέρει ο ίδιος είναι μορφοποιήσεις της ριζοσπαστικής φαντασίας του υποκειμένου, ή φαντασιώσεις. Ωστόσο, ο Φρόιντ, που μορφώθηκε στο θετικιστικό πνεύμα του 19ου αιώνα, ως φοιτητής του Brücke στη Βιέννη, ούτε βλέπει ούτε επιθυμεί να δει αυτές τις μορφοποιήσεις. Για το λόγο αυτό, αρχικά, για κάποιο διάστημα πίστευε στην πραγματικότητα των σκηνών της παιδικής αποπλάνησης που περιγράφουν οι υστερικοί ασθενείς του. Πιστεύει ότι το υποκείμενο ασθενούσε εξαιτίας κάποιου πράγματος που είχε δημιουργήσει τραύμα.

Benvenuto: Περισσότερο ή λιγότερο, τα τελευταία δέκα χρόνια, στις ΗΠΑ υπάρχει η τάση να επιστρέψουμε στην αρχική πίστη του Φρόιντ στην πραγματική αποπλάνηση από πλευράς των ενηλίκων.

Καστοριάδης: Αυτές είναι οι πολιτικές ηλιθιότητες που δημιουργούνται από την πολιτικά ορθή μόδα. Ο ασθενής, όταν λέει ότι η μητέρα του, ο πατέρας του, η νοσοκόμα ή ο γείτονάς τον αποπλάνησε όταν ήταν παιδί, είναι πάντοτε αναγκαστικά σωστός. Αλλά αυτό δεν είναι το πρόβλημα, επειδή η βασική απόκριση είναι ότι για οποιοδήποτε τραυματικό γεγονός, το γεγονός είναι πραγματικό στο ότι είναι ένα γεγονός, ενώ είναι φαντασιακό στο ότι είναι τραυματικό. Δεν μπορεί να υπάρξει τραύμα εάν η φαντασία του υποκειμένου δεν δώσει κάποιο νόημα σε αυτό που συνέβη και αυτό το νόημα δεν είναι πολιτικά ορθό αλλά είναι το νόημα που δίνεται στη φαντασίωση του υποκειμένου και στη ριζική φαντασία του. Τώρα, ο Φρόιντ δεν θέλει να αναγνωρίσει αυτή τη βασική ιδέα.

Επί του παρόντος, στις ΗΠΑ, υπάρχει η προσπάθεια να επιστρέψουμε πίσω στο χρόνο. Είναι συγκινητικό και αστείο να βλέπεις ότι κατά τη διάρκεια της ψυχανάλυσης του ανθρώπου των λύκων, ο Φρόιντ πίστευε για καιρό στην πραγματικότητα της πρωτόγονης σκηνής που ο Λύκος του περιέγραψε – δηλαδή το γεγονός ότι είδε τους γονείς του να κάνουν έρωτα από πίσω. και ότι δεν ήταν μέχρι το τέλος της ψυχανάλυσης που παραδέχτηκε – σε μια υποσημείωση – ότι ίσως, σε τελική ανάλυση, εκείνη η πρωτόγονη σκηνή συνέβη μόνο στη φαντασίωση

του ασθενούς. Ωστόσο, το θέμα είναι ήσσονος σημασίας. Ο Φρόιντ δεν έλαβε υπόψη τον ρόλο που έπαιξε η φαντασία σε αυτό που ονομάζεται φαντάσμευση. Προσπάθησε να αποδώσει φυλογενετικές καταβολές σε αυτές τις φαντασιώσεις και προσπάθησε να τους βρει στον αρχικό μύθο του Τοτέμ και του Ταμπού, κάτι που είναι παράλογο.

Για να εξηγήσει την προέλευση της κοινωνίας, ο Φρόιντ δημιούργησε έναν μύθο.

Στην αρχή, έθεσε το πρόβλημα της προέλευσης της κοινωνίας ως απλώς αρνητικό – δηλαδή, το πρόβλημα της προέλευσης των δύο μεγάλων απαγορεύσεων: εκείνης της αιμομιξίας και της ενδοκοινωνικής δολοφονίας. Όχι της κατ 'αρχήν δολοφονίας, γιατί πουθενά δεν απαγορεύεται η δολοφονία κατ' αρχήν. αν σκοτώσετε τους εχθρούς της Ιταλίας ή της Γαλλίας, έχετε κάνει καλά και σας παρασημοφορούν – αλλά δεν πρέπει να σκοτώνετε στο εσωτερικό. Μπορείτε να σκοτώσετε στο εσωτερικό μόνο εάν είστε δήμιος ή αστυνομικός σε υπηρεσία. Ο Φρόιντ δεν κατάλαβε ότι το πρόβλημα της προέλευσης της κοινωνίας δεν είναι αποκλειστικά το πρόβλημα της δημιουργίας δύο απαγορεύσεων.

Είναι το πρόβλημα της δημιουργίας θετικών θεσμών: η δημιουργία γλώσσας, κανόνων συμπεριφοράς, θρησκειών, νοημάτων και ούτω καθεξής.

Ο μύθος του Φρόιντ εξηγεί τη δημιουργία των δύο μεγάλων απαγορεύσεων κατά τη διάρκεια της ιστορίας της πρωτόγονης ορδής, όπου ένας πατέρας είχε όλες τις γυναίκες και ευνούχιζε ή εξόριζε τους γιους του για να συνεχίσει να βασιλεύει στο χαρέμι □□του. Μια μέρα, οι αδελφοί σκότωσαν τον πατέρα και χώρισαν τις γυναίκες της φυλής. Τότε οι αδελφοί κατέληξαν σε ένα σύμφωνο που όριζε ότι κανείς δεν θα προσπαθούσε να πάρει τη γυναίκα του άλλου ή να διαπράξει δολοφονία. Και έτσι απεικόνισαν τον πατέρα τους ως τοτεμικό ζώο της φυλής. Και κάθε χρόνο θα προετοίμαζαν ένα θυσιαστικό γεύμα, κατά το οποίο ένα ζώο θυσιαζόταν και τρωγόταν, επαναλαμβάνοντας έτσι συμβολικά – με την πραγματική έννοια του όρου – τη δολοφονία

του πατέρα.

Από ανθρωπολογική άποψη, αυτός ο μύθος δεν ισχύει, αν και είναι μια πολύ σημαντική μυθική κατασκευή, όχι μόνο λόγω του τρόπου με τον οποία λειτουργούσε ο Φρόιντ και η σκέψη της εποχής του του, αλλά και από την ψυχαναλυτική άποψη, διότι πρόκειται στην πραγματικότητα για ένα Οιδιπόδειο σύμπλεγμα – η τάση να δολοφονήσεις τον πατέρα και να εξαλείψεις τους αντίπαλους αδελφούς. Αλλά όλα αυτά ήταν ήδη γνωστά μέσω της ψυχανάλυσης χωρίς τον μύθο του Τοτέμ και του Ταμπού. Ο μύθος αναπαριστά αυτό που πρέπει να εξηγήσει, γιατί αναπαριστά την ικανότητα των αδελφών για κοινωνικοποίηση την ημέρα που ενώνουν τις δυνάμεις τους για να σκοτώσουν τον πατέρα τους. Αυτή είναι ήδη μια κοινωνική δράση, η οποία προϋποθέτει την ύπαρξη γλώσσας. Επομένως, για να εξηγήσει την προέλευση της κοινωνίας, ο Φρόιντ προϋποθέτει ότι η κοινωνία είναι ήδη εκεί, δηλαδή ότι οι αδελφοί θα μπορούσαν να συζητήσουν μεταξύ τους, να συνωμοτήσουν και να διατηρήσουν ένα μυστικό. Τα ζώα δεν έχουν ποτέ θεωρηθεί ότι συνωμοτούν.

Ωστόσο, επειδή ο Φρόιντ απορρίπτει πλήρως τον **δημιουργικό ρόλο της ριζοσπαστικής φαντασίας** , της **φαντάσμευσης**, είναι κάπως αναγωγιστής ή ντετερμινιστής· τείνει πάντα να προσπαθεί να βρει τη σύνδεση των αιτιών και των αποτελεσμάτων στη ψυχική ζωή του ατόμου, που δημιούργησε σε αυτό το υποκείμενο το σύμπτωμα, τη νεύρωση ή την ιδιαίτερη εξέλιξη.

Αυτό οδηγείται στα άκρα σε ιστορίες όπως το Μια παιδική μνήμη του Λεονάρντο Ντα Βίντσι , στην οποία επιχειρεί να εξηγήσει έναν από τους πίνακες του Leonardo και τη δημιουργική του ζωή με βάση ένα περιστατικό της παιδικής του ηλικίας, το οποίο εδώ θεωρείται επίσης μυθικό και το οποίο, ακόμη και αν υποτεθεί ότι όλα έχουν συνοχή, αποτυγχάνει να εξηγήσει τη ζωγραφική του Λεονάρντο, τους λόγους που αυτή η ζωγραφική είναι αριστουργηματική, ή γιατί αντλούμε ευχαρίστηση όταν την κοιτάζουμε. Επίσης, όταν τίθεται το ερώτημα να εξηγηθεί η εξέλιξη ενός μοναδικού υποκειμένου – να καταδειχθούν οι αιτίες μιας συγκεκριμένης νεύρωσης και όχι άλλης – ο Φρόιντ

παραδέχεται τελικά ότι είναι κάτι αδύνατο να γνωρίσουμε και το ονομάζει “επιλογή της νεύρωσης”. Ένα άτομο επιλέγει τη νεύρωση του, και σε ηλικία δύο ή τριών ετών έχει ήδη πάρει το δρόμο της εμμονής και όχι, ας πούμε, της υστερίας.

Benvenuto: Αλλά δεν είναι η έκφραση “επιλογή νεύρωσης” αντιφατική για σας που λέτε ότι είναι ο ντετερμινισμός του; Διότι, προφανώς, να μιλάμε για επιλογή είναι αφ ‘εαυτής μια απόρριψη του ντετερμινισμού και, συνεπώς, μια αναγνώριση ότι δεν υπάρχει σχέση αιτίας και αποτελέσματος μεταξύ της ιστορίας ενός ατόμου και της ψυχοπαθολογίας του.

Καστοριάδης: Αυτό είπα. Ο Φρόιντ προσπαθεί αναπόφευκτα να βρει μια σύνδεση μεταξύ αιτίας και αποτελέσματος. Για παράδειγμα, στην ψυχανάλυση του ανθρώπου των αρουραίων ή στην ψυχανάλυση του ανθρώπου των λύκων, λέει ότι υπάρχει ένα συγκεκριμένο σύμπτωμα επειδή ένα συγκεκριμένο πράγμα συνέβη σε μια δεδομένη στιγμή.

Ωστόσο, καταρχάς, δεν βλέπει ότι το πράγμα που συνέβη εκείνη τη στιγμή έπαιξε αυτό το ρόλο μόνο επειδή ο ασθενής του απέδωσε αυτό το φανταστικό νόημα. Και δεύτερον, ο Φρόιντ δεν εξηγεί αυτό που έχει συμβεί και, ως εκ τούτου, αναγκάζεται τελικά να πει ότι υπάρχει μια επιλογή νεύρωσης που δεν μπορεί να εξηγήσει.

Συχνά αναφέρεται σε συστατικούς παράγοντες, αλλά οι συστατικοί παράγοντες είναι σαν τα ιστορικά (κληρονομικότητα) στην παλιά ιατρική ή τις υπνωτικές αρετές του οπίου, όπως είπε ο Molière. Το να λέμε ότι υπάρχουν συστατικοί παράγοντες δεν αποτελεί απάντηση. Εδώ, για άλλη μια φορά πρέπει να είμαστε δίκαιοι: όταν ο Φρόυντ μίλησε για συστατικούς παράγοντες, δεν ήταν λάθος· για παράδειγμα, στα βρέφη, εξαρχής υπάρχει μια σημαντική διαφορά στην ανοχή τους στην ματαίωση. Μερικά βρέφη, αφού έχουν λάβει τον μαστό ή το μπιμπερό, παραμένουν ήρεμα για έξι ώρες έως ότου πεινούν πάλι, ενώ άλλα πολύ γρήγορα αρχίζουν να φωνάζουν, να κραυγάζουν, να ζητούν το μαστό ή το μπιμπερό ή να μην αποδέχονται την απουσία της μητέρας. Στη συνέχεια, η

συγκρότηση υποδηλώνει κάτι έμφυτο. Ωστόσο, οποιαδήποτε απόπειρα προς τον ψυχαναλυτικό ντετερμινισμό αποτυγχάνει.

Ο Φρόιντ είπε το ίδιο και στα κείμενα του 1936-30, όσον αφορά την ομοφυλοφιλία των γυναικών, όταν δήλωνε ότι ένα κορίτσι, κατά την εφηβεία, έχει τρεις εναλλακτικούς τρόπους. Μπορεί να γίνει γυναίκα που αγαπάει τους άνδρες και θέλει να έχει παιδιά, μπορεί να γίνει μια αποξηραμένη ηλικιωμένη κοπέλα που φοβάται το σεξ και οτιδήποτε σχετίζεται με αυτό ή μπορεί να γίνει ανδρόγυνη, tomboy, όπου, ακόμη και αν παραμείνει λανθάνουσα, θα υπάρχει μια τάση προς την ομοφυλοφιλία. Γιατί επιλέγει τη μια εναλλακτική λύση παρά μια άλλη; Θα μπορούσαμε να επισημάνουμε παράγοντες που οδήγησαν σε μια δεδομένη επιλογή ή κλίση, αλλά αυτή τελικά δεν μπορεί ποτέ να καθοριστεί.

Benvenuto: Δεν είναι τα προβλήματα που ο Φρόιντ θέτει για την "επιλογή" νευρώσεων ή τρόπων να είσαι γυναίκα συνδεδεμένα με προβλήματα εγγενή σε όλες τις ιστορικές ανασυστάσεις, αφού ένας ιστορικός ανασυγκροτεί τις διαδικασίες με την πάροδο του χρόνου; Πάντα υπήρχε αυτή η ταλάντωση μεταξύ του ντετερμινισμού και του μη-ντετερμινισμού στις ιστορικές ανακατασκευές.

Καστοριάδης: Ναι. Ακριβώς για τον λόγο αυτό, ο αναγωγισμός του ντετερμινιστή και του επιστήμονα είναι ψευδής· δεν μπορεί ποτέ να αποδειχθεί το σύνολο των αναγκαίων και επαρκών συνθηκών. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι δεν υπάρχει καμία μορφή ντετερμινισμού· υπάρχουν ορισμένες συνδέσεις αιτίας και αποτελέσματος, αλλά όχι πάντα και όχι ουσιαστικά. Πρόκειται για θέμα πεδίων ορισμού.

Benvenuto: Αλλά στην ψυχαναλυτική θεραπεία, μπορεί κανείς να επιδράσει στις αιτίες ή σε κάτι άλλο;

Καστοριάδης: Αυτό είναι το πιο σημαντικό και το πιο δύσκολο ερώτημα. Η ψυχανάλυση επιχειρεί να μεταμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο ο ασθενής βλέπει τον κόσμο του. Πρώτον, προσπαθεί να

τον κάνει να δει τον κόσμο των φαντασιώσεών του. Δηλαδή προσπαθεί να τον κάνει να καταλάβει ότι ο τρόπος με τον οποίο βλέπει τον κόσμο είναι ένας τρόπος που, ως επί το πλείστον, εξαρτάται από τις δικές του ψυχικές κατασκευές και φαντασιώσεις. Δεύτερον, προσπαθεί να τον οδηγήσει σε μια επαρκή σχέση με τις φανταστικές κατασκευές του. Αν ασχολείσαι, για παράδειγμα, με κάποιον που βρίσκεται στην παρανοϊκή πλευρά, πρώτα απ' όλα πρέπει ο ίδιος να κατανοήσει – όχι μέσω της λογικής πειθούς, αλλά μέσω της ψυχαναλυτικής εργασίας – ότι δεν είναι αλήθεια ότι όλοι θέλουν να τον διώξουν, αλλά ότι ουσιαστικά η άποψή του είναι η φαντασμάτευσή του και ότι μπορεί ακόμη και να πει κανείς ότι, όταν συναντά πρόσωπα που πραγματικά έχουν την πρόθεση να τον καταδιώξουν, αυτός τα έχει επιλέξει. Επιλέγει τη γυναίκα που θα τον καταδιώξει.

Επέλεξα ένα ακραίο παράδειγμα, διότι με ένα παραληρηματικό παρανοϊκό δεν υπάρχει σχεδόν τίποτα που να μπορεί να γίνει· είναι απαραίτητο να λάβουμε υπόψιν μια οριακή περίπτωση. Ωστόσο, είναι πιο πειστικό από όταν παίρνετε έναν νευρωτικό και επιχειρείτε να τον οδηγήσετε να ξεπεράσει αυτόν τον τρόπο φαντασμάτευσης. Υπάρχουν και άλλες περιπτώσεις όπου το ζήτημα είναι να οδηγηθεί ο ασθενής να ζήσει περισσότερο ή λιγότερο ειρηνικά και λογικά με τον φανταστικό κόσμο του, καθώς και με τις νέες φανταστικές του παραγωγές. Ο τρόπος με τον οποίο συμβαίνει αυτό είναι επίσης ένα από τα μυστήρια της ψυχανάλυσης. Ο Φρόιντ δεν κατόρθωσε ποτέ να εξηγήσει γιατί μια πραγματική ερμηνεία έχει αποτέλεσμα. Και δεν μπορώ να εξηγήσω γιατί μια πραγματική ερμηνεία κατά καιρούς παράγει ένα αποτέλεσμα και άλλοτε δεν παράγει κανένα. Ένας κατεστημένος ψυχαναλυτής θα σας πει: "αν μια ερμηνεία δεν παράγει κανένα αποτέλεσμα, αυτό συμβαίνει επειδή δεν είναι πραγματική". Αυτό δεν είναι ακριβές.

Benvenuto: Σε αντίθεση με τα αποτελέσματα της ψυχανάλυσης, τα τελευταία χρόνια υπήρξε σημαντική κριτική από μια συγκεκριμένη επιστημολογία, της εγκυρότητας, της επιστημονικής ειλικρίνειας

της ψυχανάλυσης. Για παράδειγμα, οι Popper, Grünbaum και Eysenck έχουν επικρίνει την επιστημονική ευλογοφάνεια της ψυχανάλυσης. Ειδικότερα, ο Grünbaum είπε ότι η ψυχανάλυση μερικές φορές απλά δημιουργεί ψευδή φάρμακα. Ποια είναι η γνώμη σας για τις επικρίσεις αυτές που θεωρούν ότι τα αποτελέσματα της ψυχανάλυσης δεν διαφέρουν από τα αποτελέσματα των μαγικών θεραπειών; Διότι, κάποιες φορές, ένας μάγος μπορεί επίσης να θεραπεύσει.

Καστοριάδης: Αλλά πώς το κάνει; Ο κ. Grünbaum, ο κ. Popper, ακόμη και ο κ. Lévi-Strauss δεν έχουν καμία εξήγηση γι 'αυτό. Ο Lévi-Strauss λέει ότι οι ψυχαναλυτές είναι οι σαμάνοι της σύγχρονης εποχής και οι σαμάνοι οι ψυχαναλυτές των πρωτόγονων κοινωνιών. Αλλά γιατί εμπειρίες σε τυφλό δίλημμα (double bind) (1); Γιατί υπάρχει ένα εικονικό φάρμακο; Επειδή υπάρχει υποβολή. Αλλά γιατί υπάρχει υποβολή; Η ψυχανάλυση αποκρίνεται ότι όλες οι υποβολές είναι το αποτέλεσμα της μεταβίβασης. Ο ασθενής στον οποίο ο γιατρός δίνει ένα φάρμακο είναι πολύ πιθανό να πιστεύει ότι αυτό το φάρμακο θα είναι επωφελές και για το λόγο αυτό υπάρχει ένα φαινόμενο εικονικής επίδρασης (placebo effect) και αυτή η πίστη μπορεί να έχει επιπτώσεις στην ψυχή. Δεύτερον, για αυτό τον λόγο, ότι κάποιος πειράματα με τυφλά διλήμματα και λέει ότι το γεγονός ότι κάποιος πηγαίνει σε έναν ψυχαναλυτή τρεις φορές την εβδομάδα είναι επωφελές λόγω κάποιας εικονικής επίδρασης, δεν λέει τίποτα. Γιατί υπάρχει εικονική επίδραση;

Benvenuto: Ναι, αλλά λέτε ότι τόσο η επιστημολογία όσο και η ψυχανάλυση αναγνωρίζουν την ύπαρξη υποβολών. Δεν μπορώ να πιστέψω ότι οποιοσδήποτε ψυχαναλυτής θα χαρεί να παραδεχτεί ότι τα αποτελέσματα που παράγει οφείλονται σε υποβολή, ακόμη και αν η υποβολή εξηγείται με ψυχαναλυτικό τρόπο.

Καστοριάδης: Η ψυχανάλυση μπορεί να εξηγήσει την υποβολή, αλλά η υποβολή δεν μπορεί να εξηγήσει την ψυχανάλυση. Επειδή η ψυχανάλυση είναι ουσιαστικά – δεν λέω αποκλειστικά – το έργο του ίδιου του ψυχαναλυτή. Αυτοί οι φιλόσοφοι, ίσως επειδή ζουν συχνά στην Αμερική, έχουν κατά νου έναν ψυχαναλυτή που λέει

στον ασθενή: «Αν το νομίζεις αυτό, είναι επειδή το έκανε η μητέρα σου». Ωστόσο, άλλοι ψυχαναλυτές άξιοι του ονόματός τους δεν θα έλεγαν ποτέ κάτι τέτοιο. Τώρα, κάποιοι έχουν πιο εκλεπτυσμένες μορφές: κάποιος λέει ότι ο ασθενής που ξέρει τι σκέφτεται ο ψυχαναλυτής προσπαθεί να του πει ότι ξέρει τι θα σκεφτεί ο ψυχαναλυτής και ούτω καθεξής. Αλλά αν είσαι έμπειρος στην ψυχανάλυση, τίποτα τέτοιο δεν ισχύει. Πρόκειται για ζήτημα αυθεντίας, αλλά στην τελική, έχω μια εμπειρία που ο Grünbaum δεν έχει. Όποιος θέλει, με πιστεύει, και όποιος θέλει δεν το κάνει. Κάποιος βλέπει πώς ένας ασθενής αλλάζει κατά τη διάρκεια μιας θεραπείας, και κάποιος βλέπει πως αντιστέκεται. Πώς εξηγεί ο κ. Grünbaum γιατί υποχωρεί μια αντίσταση σε ένα συγκεκριμένο σημείο; Γιατί ένας ασθενής επί δύο χρόνια δεν κάνει πρόοδο και ξαφνικά κάτι κινείται και ο ίδιος μετατοπίζεται με άλλη ταχύτητα;

Όλες αυτές οι επικρίσεις, ξεκινώντας από τον Popper, συγκρίνουν την ψυχανάλυση με μια ιδέα της επιστήμης που προσδιορίζεται από τις θετικές επιστήμες. Αλλά όποιος περιμένει ότι η ψυχανάλυση θα γίνει μια θετική επιστήμη είναι ανόητος. Ο Popper αγωνίζεται ενάντια σε αυτόν τον ανόητο. Σύμφωνα με το σκεπτικό του Popper, θα μπορούσε κανείς να πει ότι δεν υπάρχει ιστορία, επειδή δεν υπάρχει δυνατότητα διαψευσιμότητας στην ιστορία. Αυτή είναι δυνατή μόνο όσον αφορά συγκεκριμένα γεγονότα. Αν κάποιος πει "δεν υπάρχει Παρθενώνας στην Αθήνα", υπάρχει μια διαψεύσιμη όψη αυτού του πράγματος επειδή μπορεί κανείς να τον οδηγήσει στην Αθήνα και να του δείξει τον Παρθενώνα. Αλλά αν κάποιος πει, όπως έκανε ο Burckhardt, ότι για τους αρχαίους Έλληνες το αθλητικό στοιχείο – δηλαδή ο ανταγωνισμός και ο αγώνας εναντίον του αντιπάλου – ήταν πολύ σημαντικό, είναι μια ερμηνεία και δεν είναι διαψεύσιμη με την έννοια του Popper. Ο Popper, με το κριτήριο του, λέει ότι υπάρχουν θετικές επιστήμες στις οποίες υπάρχει εμπειρία, μέτρο κλπ. Και όλα τα υπόλοιπα είναι λογοτεχνία. Μπορεί να είναι και έτσι, αλλά αυτή η λογοτεχνία είναι ίσως πιο σημαντική από τις θετικές επιστήμες.

Η ιστορία, η κοινωνία, η ψυχή, οι ζωές μας, είναι τουλάχιστον εξίσου σημαντικές με τα μόρια και τα άτομα.

---

(1) **double bind**: όρος που εισήγαγε ο G. Bateson και αφορά την περίπτωση όπου κάποιο άτομο υποβάλλεται σε ένα δίλημμα με δύο αλληλοαποκλειόμενα αιτήματα ενάντια στο συμφέρον του, με αποτέλεσμα να είναι αδύνατον να επιλέξει τη «σωστή» λύση. [Σημείωση του συντάκτη].

Καλά Σκουπίδια VS Κακά Σκουπίδια | Εκπομπή Βαβυλωνία (audio)

Εκπομπή ΒΑΒΥΛΩΝΙΑ.
Κάθε Παρασκευή 18:00-19:00 στο Ραδιόφωνο του The PressProject.

Από τον Μάιο του 2019 αποσύρονται τα πλαστικά σκεύη μιας χρήσης από την αγορά – η χρήση των οποίων έχει γεμίσει τον πλανήτη σκουπίδια – και αντικαθίστανται από υλικά "φιλικά προς το περιβάλλον". Θα σώσουμε τον πλανήτη με τα καλά σκουπίδια;

Ο Νίκος Ιωάννου σχολιάζει και μας προτρέπει να σκοτώσουμε τον εγωιστή καταναλωτή που έχουμε μέσα μας στη ραδιοφωνική εκπομπή Βαβυλωνία της 23 Νοεμβρίου:

Πολιτικό Μνημόσυνο για τη Συντρόφισσα Ρούλα

Πολιτικό Μνημόσυνο για τη Συντρόφισσα Ρούλα

Την Παρασκευή 30/11 από τις 20:00μ.μ. στο Νοσότρος θα διοργανωθεί το πολιτικό μνημόσυνο της Ρούλας και καλούμε όλους τους φίλους και συντρόφους σε μια συνεύρεση τιμής αλλά και ευγνωμοσύνης προς το πρόσωπό της.

Και πράγματι χρωστάμε πολλά στη συντρόφισσα Ρούλα. Δεν ήταν μόνο που υπήρξε για πολλά χρόνια η ψυχή του Νοσότρος με τη συνεχή, ακούραστη και άδολη προσφορά της, αλλά είναι και που διαφύλαγε με απόλυτη συνέπεια το αντιεξουσιαστικό πλαίσιο του χώρου το πιο δύσκολο κομμάτι αυτού του εγχειρήματος. Και αν για κάποιους αυτό φαίνεται αυτονόητο οφείλεται σε αυτούς που κάθε μέρα κάθε ώρα πασχίζουν να διατηρούνται οι αξίες και οι σημασίες σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο σχετικοποίησης και ρευστοποίησης των αξιών.

Η Ρούλα ήταν αυτός ακριβώς ο ανθρωπολογικός τύπος της συνέπειας και της αυστηρότητας των εφαρμοσμένων αρχών. Ήταν με άλλα λόγια μια πραγματική Αναρχική. Περισσότερα λόγια δεν θα σήκωνε η Ρούλα διότι δεν την ενδιέφεραν τόσο τα λόγια όσο τα βιώματα. Ας βιώσουμε και εμείς την μνήμη της καλώντας όσες και όσους συμμερίζονται τα ίδια.

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΥΝ ΟΙ ΜΟΥΣΙΚΟΙ:

– Βασίλης Σπυρόπουλος και Ιωάννα Σεράφη
– Μουσική Ακαδημία Nosotros
– Ο Δήμος & ο Πατέρας του (σε Ρεμπέτικα Μονοπάτια)
– TDK90
– ALPHA BANG

Με αφορμή τη Σύλληψη για Αντιφασιστικό Γκραφίτι στο Σοβιετικό Μνημείο της Σόφιας

Yavor Tarinski

Το περασμένο Σαββατοκύριακο, 16 και 17 Νοέμβρη, έλαβε χώρα η εθνικιστική μάζωξη, με τον τίτλο «Κίνημα για την Ευρώπη των Εθνών και της Ελευθερίας – ένα νέο μοντέλο για τους Ευρωπαίους πολίτες» στην πρωτεύουσα της Βουλγαρίας, τη Σόφια.

Τη διοργάνωση ανέλαβε ένα από τα ακροδεξιά κόμματα της Βουλγαρίας *Volya* (Θέληση), με 20 εκπροσώπους από 5 ευρωπαϊκές χώρες. Ανάμεσά τους η αρχηγός του γαλλικού «Εθνικού Μετώπου» - Μαρίν Λεπέν, ο Βέλγος ακροδεξιός πολιτικός Γκέρολφ 'Αννεμανς (μέλος του Ευρωκοινοβουλίου), εκπρόσωποι της Λέγκας του Βορρά από την Ιταλία, από το «Κόμμα της Ελευθερίας» στην Αυστρία και πολλοί άλλοι. Στόχος αυτής της εθνικιστικής μάζωξης ήταν η δημιουργία μιας κοινής ακροδεξιάς στρατηγικής για τις επερχόμενες ευρωεκλογές του 2019.

Το βράδυ της 15ης Νοεμβρίου, ένας 22χρονος φοιτητής, με καθαρό ποινικό μητρώο, συνελήφθη ενώ έγραφε με σπρέυ «**Οι πρόσφυγες είναι ευπρόσδεκτοι, έξω η Λεπέν**» στο μνημείο του Σοβιετικού Στρατού στο κέντρο της πόλης.

Η συγκεκριμένη κίνηση προφανώς ήταν μια μορφή αντιφασιστικού ακτιβισμού και δημόσιας παρέμβασης ενάντια στην επίσκεψη της ακροδεξιάς Λεπέν.

Η αστυνομία τον συνέλαβε και τον είχε υπό κράτηση, όχι για τις προβλεπόμενες 24 ώρες (πράγμα που είναι συνηθισμένο για πλημμελήματα, όπως τα γκραφίτι) αλλά για 72 ώρες. Επιπλέον, ο

φοιτητής ‘φορτώθηκε’ με τις κατηγορίες του «χουλιγκανισμού με ακραίο κυνισμό και θράσος», μία κατηγορία που συνήθως αποδίδεται σε περιπτώσεις όπου υπάρχει επίθεση προς ένστολους αστυνομικούς και μπορεί να οδηγήσει μέχρι και σε 5 χρόνια φυλάκισης. Ενώ αναμένεται η δίκη, το ζήτημα έχει ήδη λάβει αρκετά μεγάλες διαστάσεις και ο ίδιος έχει δεχτεί αρκετή στήριξη για τη δράση του και την πολιτική του στάση.

Το Μνημείο του Σοβιετικού Στρατού και η Ρώσικη Επιρροή

Με μια πρώτη ματιά, οι βαριές αυτές κατηγορίες ενάντια σε κάποιον νέο που απλώς έκανε ένα γκραφίτι φαντάζουν ιδιαίτερα αυστηρές, ειδικά αν σκεφτούμε πως οι οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν αποφανθεί πως η Σόφια είναι η ευρωπαϊκή πρωτεύουσα με τις περισσότερες σβάστικες στους τοίχους, ωστόσο θα πρέπει να λάβουμε υπόψιν αρκετές πτυχές της βουλγάρικης καθημερινότητας (και της Ανατολικής Ευρώπης συνολικότερα) στην προκειμένη περίπτωση.

Το μνημείο του Σοβιετικού Στρατού (όπως όλα τα μνημεία από την σοβιετική εποχή ως έναν βαθμό) έχει βρεθεί, εδώ και τουλάχιστον μια δεκαετία, στη μέση μιας διαμάχης μεταξύ δύο μπλοκ, των δυτικόφιλων και των ρωσόφιλων. Αποτελεί, επίσης, το μνημείο πάνω στο οποίο έχουν γίνει κατά καιρούς καλλιτεχνικές

παρεμβάσεις με αφορμή διάφορα πολιτικά ζητήματα.

Μερικές από τις σημαντικότερες παρεμβάσεις που έχουν γίνει, μεταξύ άλλων, στο μνημείο του Σοβιετικού Στρατού είναι:

Στις **17 Ιουνίου του 2011**, τα αγάλματα, που αποτελούν κομμάτι του μνημείου του Σοβιετικού Στρατού, «μετατράπηκαν» σε χαρακτήρες της Αμερικάνικης ποπ κουλτούρας, ως μια κριτική στην εντεινόμενη δυτικοποίηση της χώρας. Συνοδεύτηκαν από ένα σύνθημα που έγραφε «Συμβαδίζοντας με την εποχή».

Στις **17 Αυγούστου του 2012**, ακόμη μια παρέμβαση έλαβε χώρα, αυτή τη φορά στηρίζοντας τις Pussy Riot.

Στις **21 Αυγούστου του 2013**, το μνημείο του Σοβιετικού Στρατού ζωγραφίστηκε και πάλι, αυτή τη φορά ροζ, γράφοντας στα τσέχικα «Η Βουλγαρία ζητάει συγνώμη», αναφορικά με τη συμμετοχή των βουλγάρικων ένοπλων δυνάμεων στην καταστολή της «Άνοιξης της Πράγας» στην Τσεχοσλοβακία το ‘68.

Πέρα από αυτά, το συγκεκριμένο μνημείο συνεχίζει να παράγει συγκρούσεις στη χώρα. Κατά καιρούς, διοργανώνονται διαμαρτυρίες από δεξιές και συντηρητικές ομαδοποιήσεις που ζητούν την κατεδάφιση του μνημείου, ως μία συμβολική πράξη απεμπλοκής της χώρας από το σοβιετικό παρελθόν της, οι οποίες φυσικά λαμβάνουν ως απάντηση άλλες διαμαρτυρίες προάσπισης του μνημείου, αυτή τη φορά οργανωμένες από ομάδες ρώσικης επιρροής. Γι' αυτόν τον λόγο, η Ρωσία ασκεί εντεινόμενη πίεση στις δημοτικές αρχές να λάβουν ιδιαίτερα σκληρά μέτρα ενάντια σε εκείνους που τολμούν να «βεβηλώσουν» αυτό το σύμβολο της ρώσικης επιρροής στη χώρα.

Εξαιτίας αυτής της πίεσης, από τον περασμένο Οκτώβρη, η αστυνομία έλαβε επιπλέον μέτρα για την προστασία του μνημείου. Προστέθηκαν περισσότερες κάμερες και τοποθετήθηκαν επιπλέον αστυνομικοί, ένστολοι και με πολιτικά ρούχα, για τη φύλαξή του.

Η Βουλγαρία, αν και μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως τα

περισσότερα πρώην σοσιαλιστικά κράτη της Ανατολικής Ευρώπης), συνεχίζει να επηρεάζεται αρκετά από την πολιτική της Ρωσίας. Η χώρα συνεχίζει να βρίσκεται σε καθεστώς ρωσικής εξάρτησης, καθώς η τελευταία είναι ο μοναδικός προμηθευτής φυσικού αερίου και έχει και έλεγχο του μόνου διυλιστηρίου πετρελαίου στη χώρα.

Περαιτέρω συζητήσεις μεταξύ των 2 χωρών συνεχίζουν με σκοπό την αναβίωση του πυρηνικού εργοστασίου της Βουλγαρίας, το Belene, το οποίο είχε κλείσει μετά από πιέσεις της Ε.Ε. αλλά και από το μαζικό αντιπυρηνικό-οικολογικό κίνημα.

Ακροδεξιά και Ρωσία

Τα τελευταία χρόνια η ακροδεξιά στη Βουλγαρία και στην Ευρώπη, έχει ξεκινήσει να εκφράζεται θετικά ως προς τη Ρωσία, λόγω της αναζήτησης τους για μια γεωπολιτική έκφραση του συντηρητισμού και του ολοκληρωτισμού. Η ίδια η Λε Πεν, κατά τη διάρκεια της διαμονής της στη Σόφια, διακήρυξε πως οι χώρες της Ε.Ε. πρέπει να αναζητήσουν ισχυρότερους δεσμούς με τη Ρωσία, ενώ η τελευταία έχει εμφανιστεί παραπάνω από πρόθυμη να εκμεταλλευτεί αυτό το φλερτ με τους Ευρωπαίους εθνικιστές ώστε

να δυναμώσει την επιρροή της στους πρώην σοσιαλιστικούς δορυφόρους της.

Στη Βουλγαρία, οι φασίστες από κοινού με τους «ορθόδοξους» κομμουνιστές συμφωνούν στις ίδιες αντι-μεταναστευτικές πολιτικές και έχουν εκφράσει παρόμοιες εθνικιστικές θέσεις. Οι γεωπολιτικές προτιμήσεις εδώ και αρκετά χρόνια έχουν αποτελέσει έδαφος συνάντησης μεταξύ των φασιστών και των «ορθόδοξων» κομμουνιστών και τους έχουν τοποθετήσει πολλές φορές, όπως αυτή, ενάντια στη δράση αντιεξουσιαστών και αντιφαστιστών.

Η Πέτια Παλικρούσεβα, δημοσιογράφος και μέλος του κόμματος «Ένωση Κομμουνιστών Βουλγαρίας» και του κινήματος «Τσε Γκεβάρα», δήλωσε σε άρθρο της την αποστροφή της για τον 22χρονο αντιφασίστα φοιτητή, χαρακτηρίζοντας τον μάλιστα ως έναν μισθοφόρο των αμερικάνικων μυστικών υπηρεσιών, ενώ στήριξε τη στάση της Λε Πεν λόγω του αντι- Ε.Ε. και ρωσόφιλου λόγου της.

Η κυρίαρχη ακροδεξιά ρητορική στη Βουλγαρία (τα ακροδεξιά κόμματα έχουν, κατά κάποιο τρόπο, συμμετάσχει σε όλους τους κυβερνητικούς συνασπισμούς τα τελευταία 10 χρόνια) προσπαθεί να ποινικοποιήσει την αντι-εθνικιστική και αντιεξουσιαστική δράση με έναν τρόπο ο οποίος θυμίζει αμυδρά την εποχή πριν το ΄89: ακτιβιστές στοχοποιούνται από την αστυνομία και από παρακρατικούς μπράβους οι οποίοι είναι πλέον ντυμένοι στα καφέ (και όχι στα κόκκινα) και που φυσικά απολαμβάνουν πλήρη ασυλία από την αστυνομία.

Η Βουλγαρία παραμένει ως μια από τις χώρες της Ε.Ε. με τη λιγότερη ελευθερία λόγου, ενώ την ίδια στιγμή το εθνικιστικό και φασιστικό παραλήρημα είναι παραπάνω από εμφανές, όπως μαρτυρούν και οι σβάστικες που έχουν γεμίσει τους τοίχους των πόλεων.

Παρά την πίεση όμως που δέχονται και από τη Δεξιά αλλά και από την Αριστερά, οι αντιφασίστες και οι αντιεξουσιαστές

συνεχίζουν να υπάρχουν και να παρεμβαίνουν στον δημόσιο λόγο και χώρο: υπάρχει πλέον μια παράδοση ελεύθερων κοινωνικών χώρων στη χώρα, δράσεις αλληλεγγύης σε πρόσφυγες/μετανάστες και αστέγους γίνονται πιο συχνά από πριν, ενώ την ίδια στιγμή αντι-συστημικές και αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες όπως οι ανοιχτές και μαζικές συνελεύσεις έχουν ξεκινήσει να γίνονται δεκτές και να στηρίζονται από ένα ολοένα και μεγαλύτερο τμήμα της κοινωνίας κατά τη διάρκεια κινητοποιήσεων και ξεσηκωμών.

Την περασμένη εβδομάδα, η ακροδεξιά δέχτηκε ένα ισχυρό χτύπημα, ο Βαλέρι Σιμεόνοφ, από τον φασιστικό σχηματισμό «Ενωμένοι Πατριώτες», μέλος του συνασπισμού που κυβερνά τη χώρα, αναγκάστηκε να παραιτηθεί από τη θέση του αναπληρωτή πρωθυπουργού, έπειτα από 26 μέρες ισχυρών κινητοποιήσεων από μητέρες παιδιών με νοητικές και κινητικές δυσκολίες. Αυτή η μαζική κινητοποίηση ξεκίνησε με αφορμή σεξιστικά και ρατσιστικά σχόλια του εθνικιστή πολιτικού, όπου χαρακτήριζε τους γονείς αυτών των παιδιών ως «γυναίκες με μεγάλο στόμα που χρησιμοποιούν τα παιδιά τους».

Το **κίνημα των μανάδων** χτύπησε σοβαρά την εκλογική βάση των εθνικιστών.

Ο τελευταίος κοινωνικός αναβρασμός έρχεται να δείξει με έναν τρόπο πως ο νεαρός φοιτητής δεν είναι μόνος! Στεκόμαστε αλληλέγγυοι μαζί του. Ανθρωποι σαν και αυτόν κουβαλούν τους σπόρους της ελευθερίας, ειδικά σε τέτοιες κοινωνίες, οι οποίες βρίσκονται σε μια κάθοδο προς το σκοτάδι του εθνικισμού.

Πηγές σχετικά με τη σύλληψη του φοιτητή εδώ και εδώ

Μετάφραση: Κώστας Σαββόπουλος, Ιωάννα Μαραβελίδη